

Research Paper

Explaining the relationship between social capital and the vitality of urban neighborhoods a case study the Ahwaz city

Bahar Habibian ^a, Hossein Hataminejad ^{a*}, Ahmad Pourahmad ^a, Keramatollah Ziari ^a

^a Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:
Urban Vitality,
Social Capital,
Urban Neighborhoods,
Ahwaz City.

Received:
26 December 2021
Received in revised form:
1 March 2022
Accepted:
25 April 2022
pp.1-23

ABSTRACT

Strengthening the vitality of urban neighborhoods as the smallest unit of urban management and the geographical center of the formation of local communities is the foundation of a vibrant, dynamic and pioneer city. One of the factors affecting the vitality of urban neighborhoods is social factor, and in various researches the effect of this notion on urban spaces development, social sustainability, local sustainable development, satisfaction of residents and local management has been investigated. Though the effect of social capital and its constructive components on the vitality of urban neighborhoods have been chosen as the main objective of the present study. The research methodology was descriptive-analytical and was practical in the terms of purpose. To this end, in a survey method, 392 questionnaires were completed in Bagh-e-Sheikh and KianAbad neighborhoods of Ahwaz city, and the obtained results were analyzed using one sample t-test and independent t-test in SPSS software and structural equation modeling in Amos graphic software. The results showed that the respondents evaluated the components of social capital (social trust, social participation, social cohesion and social relations) in the studied areas significantly higher than the average, and the amount of the mentioned components had no significant difference in the two mentioned neighborhood. In evaluating the designed structural equation, the value of the indices confirms the fitting of the mentioned equation, hence; the conceptual model of the research was acceptable and the positive and significant impact of the social capital on the vitality of the urban neighborhoods was confirmed. The largest contribution in explaining the social capital structure was related to the social participation, and in case of vitality, it was related to the availability and mobility components.

Citation: Habibian, B., Hataminejad, H., Pourahmad, A., & Ziari, K. (2021). Explaining the relationship between social capital and the vitality of urban neighborhoods, Case Study: Ahwaz City. *Journal of Geographical Urban Planning Research*, 10 (1), 1-22.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2019.266185.974>

*. Corresponding author (Email: hataminejad@ut.ac.ir)

Extended Abstract

Introduction

Vitality is one of the qualities of urban spaces that the most important of which is the self-evident presence of citizens in public spaces and the shaping of the vital force of the place. In fact, the vitality or active and passionate presence of people in urban spaces is one of the important and positive characteristics of such spaces that neglecting them causes urban spaces to lose their social function and appear cold and lifeless. Enhancing the vitality of urban neighborhoods as the smallest unit of urban management and the geographical focus of the formation of local communities is the infrastructure of the creation of a vibrant, dynamic and progressive city. Some of the effective factors on the vitality of urban neighborhoods is social factors and in various studies the impact of them on urban spaces development, social sustainability, local sustainable development, residents' satisfaction and local management has been investigated. In this study, however, the impact of social capital and its components on the vitality of urban neighborhoods has been selected as the main objective of the present study and the it seeks to answer the following questions: Do the components of social capital and vitality differ significantly in the studied neighborhoods? How is the impact of social capital on the formation of vitality in neighborhoods?

According to the research objectives and questions, the accuracy of the following hypotheses in the study was investigated:

- Social capital has a positive and significant impact on neighborhood vitality.
- The studied neighborhoods have significant differences in terms of social capital components.
- Kianabad neighborhood is significantly more vibrant than Bagh-e-Sheikh neighborhood.

Methodology

The method of this study is analytical quantitative and after library studies the data were collected through questionnaire. To select the sample, two neighborhoods of Ahvaz were selected by clustering method and questionnaires were distributed among the analysis units (households) according to the population of the neighborhoods. The sample size was estimated to be 384 using the Cochran formula according to the sample population that in order to complete not less than 100 questionnaires in each neighborhood, a total of 400 questionnaires were completed by systematically classified method. After refining the completed questionnaires, totally the information of 392 questionnaires including 101

questionnaires in Bagh-e-Sheikh neighborhood and 291 questionnaires in Kianabad neighborhood were analyzed. Data were analyzed by descriptive and inferential statistics including univariate and independent t-tests in SPSS software and structural equation modeling using Amos Graphic software.

Results and discussion

The results showed that, contrary to the third hypothesis, residents' evaluation of the vitality of Bagh-e-Sheikh neighborhood is higher than factors such as neighborhood safety, more use at night, convenient access to nearby locations, and meeting needs through downtown has had a significant impact on this issue. However, it should be noted that the evaluation of vitality in this study was not based on objective factors and residents' evaluation of the components of vitality included presence, attractiveness and satisfaction which is certainly influenced by variables such as rooting and attachment to residence, the case that has not been investigated. Although the mean of the components of vitality was evaluated higher than the average from the viewpoints of residents (and the difference is statistically significant), the score of the attractiveness of the component was lower than the assumed average and the weakness of the studied sample are evident in terms of the presence of meeting spaces and hangouts, the possibility of walking, the presence of traditional and modern markets, and the amusement facilities in the neighborhoods. Considering the social capital with regard to the characteristics and antiquity of Bagh-e-Sheikh neighborhood, it was expected that the stronger social capital would be achieved in this neighborhood. The results show that although the social capital of Bagh-e-Sheikh neighborhood is slightly higher than Kianabad and there is more standard deviation in Kianabad neighborhood, there is no significant difference in social capital and its components in studied neighborhoods. Intervention and the impact of downtown commercial context (adjoining dense context and transferring its traffic passing), population displacement caused by burnout and slow renovation and also the conversion of large-scale neighborhoods into cellar and deserted neighborhoods may be the reason for the decline of the social capital in the neighborhood that has made its social capital not significantly different from the relatively modern Kianabad neighborhood. In Bagh-e-Sheikh neighborhood, the participation and the social cohesion were higher and the social trust was the lowest component, and in particular, institutional trust items in this neighborhood have been evaluated

weak as indicating dissatisfaction with the performance of urban managers and the inefficiency of programs in this worn-out and old context of the town. In evaluating the designed structural equation, the value of the indices confirms the fit of the mentioned equation, so the conceptual model of the research is acceptable and the positive and significant impact of the social capital on the vitality of urban neighborhoods is confirmed. The greatest contribution to explaining the structure of the social capital is related to social participation and in case of the vitality is related to the component of presence and mobility.

Conclusion

The results show that the respondents evaluated the social capital components (social trust, social participation, social cohesion, and social relations) as significantly higher than the mean in the studied neighborhoods, and the value of the mentioned components was not significantly different in the two studied neighborhoods. Investigating the structural equation of research shows that the stronger the social capital and its components in urban neighborhoods, the more likely to have a vibrant neighborhood. This issue demonstrates the importance of neighborhood social actions in line of enhancing the presence of people in public spaces. Neighborhood social relations are formed in the context of public spaces. The impact of social capital on the development and quality of this space has also been confirmed in previous studies. For example, Rezazadeh et al. (1392) have examined the role of the social capitals in addition to the physical capital in local sustainable development in the investigation of

the asset-based approach to the local sustainable development, in which vitality, dynamism, adaptation and diversity considered the principles of the local sustainability and they have endorsed the relationship between the social capitals and the sustainable local development. Consequently, the results of this study are in line with the above research. According to the results of the study, it is recommended that in order to enhance the vitality of the studied neighborhoods, the policy making to enhance participation (the most influential component of the social capital formation) and social trust (the weakest component of social capital in the studied neighborhoods) should be implemented through mechanisms related to various areas of urban management and socio-cultural management to enhance the vitality of neighborhoods through social capital as well.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تبیین رابطه سرمایه اجتماعی و سرزندگی محله‌های شهری مطالعه موردی: شهر اهواز

بهار حبیبیان - گروه جغرافیا انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
حسین حاتمی‌نژاد^۱ - گروه جغرافیا انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
احمد پوراحمد - گروه جغرافیا انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
کرامت اله زیاری - گروه جغرافیا انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

اطلاعات مقاله

چکیده

واژگان کلیدی:

سرزندگی شهری، سرمایه اجتماعی، محله‌های شهری، شهر اهواز.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۱۰/۰۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۰/۱۲/۱۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۲/۰۵

صص. ۲۲-۱

تقویت سرزندگی محله‌های شهری به‌عنوان کوچک‌ترین واحد مدیریت شهری و کانون جغرافیایی شکل‌گیری اجتماعات محلی، زیربنای ایجاد شهر سرزنده، پویا و پیشرو است. یکی از ابعاد مؤثر بر سرزندگی محله‌های شهری عوامل اجتماعی است. هدف اصلی پژوهش تأثیر سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های سازنده آن بر سرزندگی محله‌های شهری است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف کاربردی است. بدین منظور به شیوه پیمایشی، ۳۹۲ پرسشنامه در دو محله باغ‌شیخ و کیان‌آباد شهر اهواز تکمیل و نتایج آن از طریق آزمون‌های t تک متغیره و t مستقل در نرم‌افزار SPSS و مدل‌سازی معادله ساختاری در نرم‌افزار Amos graphic تحلیل شد. نتایج نشان می‌دهد پاسخگویان مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، روابط اجتماعی) را در محله‌های مورد مطالعه به‌طور معناداری بالاتر از میانگین ارزیابی نموده‌اند و مقدار مؤلفه‌های مذکور تفاوت معناداری در دو محله مورد مطالعه ندارد. در ارزیابی معادله ساختاری طراحی‌شده، مقدار شاخص‌ها برازش معادله مذکور را تأیید می‌کند، لذا مدل مفهومی پژوهش قابل قبول است و تأثیر مثبت و معنادار سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله‌های شهری تأیید می‌شود. بیشترین سهم در تبیین سازه سرمایه اجتماعی مربوط به مشارکت اجتماعی و در مورد سرزندگی مربوط به مؤلفه حضور پذیری و تحرک است.

استناد: حبیبیان، بهار؛ حاتمی‌نژاد، حسین؛ پوراحمد، احمد و زیاری، کرامت اله، (۱۴۰۱). تبیین رابطه سرمایه اجتماعی و سرزندگی محله‌های شهری مطالعه موردی: شهر اهواز. *مجله پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰ (۱)، ۲۲-۱.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2019.266185.974>

مقدمه

سرزندگی یکی از کیفیت‌های فضاهای شهری است که مهم‌ترین وجه تعریف آن حضور خودخواسته شهروندان در فضاهای عمومی و شکل گرفتن نیروی حیاتی مکان است. «درواقع سرزندگی حضور فعال، پرشور و نشاط مردم در فضاهای شهری از خصوصیات مهم و مثبت این‌گونه فضاهاست که عدم توجه به آن موجب می‌شود تا فضاهای شهری عملکرد اجتماعی خود را از دست داده و سرد و بی‌روح جلوه کنند» (اسداللهی کیا، ۱۳۸۴: ۴۷) و این در حالی است که انبوهی از فضاهای دل‌مرده، سرد و بی‌روح در شهرها تحت تأثیر ناهمگونی و آلودگی‌های بصری مشاهده می‌شود که به‌دوراز هرگونه زیبایی و مطلوبیت، هیچ‌گونه معنا، مفهوم و عملکردی را القاء نمی‌کنند (طیبیان و موسوی، ۱۳۹۵: ۲۴۹). به نظر توماس و کراس، مکان‌ها بر پایه وقایعی که در آن‌ها روی می‌دهد معنا می‌یابند و توصیفات آن‌ها باهدف‌ها، ارزش‌ها و تمایزات بشر درآمیخته است (Thomas & Cross, 2007).

پاکزاد (۱۳۸۲: ۹۸) حیات و زندگی فرد را به معنی در میان جمع بودن عنوان می‌کند و معتقد است آنچه به یک فضا زندگی می‌بخشد، مردم و حضور پرشور و نشاط آن‌ها در فضا است. وی افزایش کیفیت سرزندگی و تشویق مردم به حضور بیشتر در فضاهای شهری را موجب بهبود و ارتقاء آن‌ها و شهر می‌داند که بر سلامت اجتماعی شهروندان نیز مؤثر است؛ به‌گونه‌ای که از طریق تقویت سرزندگی می‌توان حس تعلق به مکان را در شهروندان افزایش داده و از حضور مردم در فضاهای شهری به نحو مطلوبی در جهت تحقق اهداف بلندمدت شهر استفاده نمود. بنابراین وی ضرورت تقویت سرزندگی فضاها و بعضاً محلات شهری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین پارادایم‌های مطرح در حوزه شهری را آشکار می‌داند (پاکزاد، ۱۳۸۸). اهمیت سرزندگی در زندگی روزمره ساکنان شهر وابسته به سرزندگی محله‌های شهری است. محله به‌عنوان کوچک‌ترین واحد مدیریت شهری در شهرها بهترین نقطه هدف برای تقویت زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی است و برنامه‌ریزی در محله‌های شهری یکی از مؤثرترین راهبردهای موجود به‌منظور آماده نمودن بستر تحقق جامعه پویا، کارآمد و آگاه و شکل‌گیری اجتماعات محلی است که این ویژگی‌ها تجلی‌بخش مفهوم سرمایه اجتماعی هستند. انسان‌ها به‌طور ذاتی تمایل به برقراری رابطه با دیگران دارند چراکه انسان موجودی اجتماعی است و فضاهای شهری می‌توانند بستری مناسب در جهت شکل‌گیری و تقویت روابط اجتماعی میان گروه‌های مختلف اجتماعی، به لحاظ تفاوت‌های سنی، جنسی و طبقاتی (و در پی آن انسجام اجتماعی) در جامعه شهری باشند (نوابخش، ۱۳۹۲: ۸). به عبارتی «سرمایه اجتماعی قابلیت نهفته در روابط افراد جامعه است که باعث انجام امورات جامعه می‌شود و پیش‌شرط شکل‌گیری آن وجود فضایی است که در آن حضورداشته و روابط اجتماعی بین آن‌ها شکل بگیرد. این مقوله فضاهای عمومی شهری را بستر ساز حضور افراد مطرح می‌نماید» (نادری و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۲۵). چنین ویژگی‌هایی بر مناسبات فضاهای عمومی محله به‌عنوان بستر زیست اجتماعی آن تأثیرگذار خواهد بود و موجب شکل گرفتن کیفیاتی از فضا می‌شود که متأثر از حضور انسان‌ها و کنش‌های آن‌ها در فضاهای عمومی است که یکی از آن‌ها سرزندگی شهری است و همواره در میان مهم‌ترین اهداف مدیریت شهری برشمرده شده است و در شهر اهواز نیز با توجه به ویژگی‌ها خاص آن همواره به‌عنوان یک حلقه گمشده مطرح شده است.

شهر اهواز با دارا بودن بیش از یک میلیون نفر جمعیت (بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵) تحت تأثیر شرایط اقلیمی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی مختلف و درهم‌تنیده‌ای است که فضاهای عمومی شهری را تحت تأثیر قرار داده است. در این شهر گروه‌های مختلف تحت شرایط اجتماعی و منافع مشترک به دورهم جمع شده‌اند و بافت شهر نیز متأثر از این الگوی منطقی بر اساس وابستگی‌های انسانی و اجتماعی (قومی و نژادی و زبانی) و گاه طبقاتی و پایگاه اقتصادی و اجتماعی به محلات تقسیم شده است. به‌طوری‌که برخی محلات هنوز روحیه وضعیت اولیه خود را حفظ نموده‌اند و برخی متحول شده‌اند (مزرعاوی، ۱۳۹۲: ۸۸-۸۹). اما در گذر زمان تحولات بسیاری در فضاهای شهری و محله‌های شهری

اهواز تأثیرگذار بوده است و عناصر اقتصادی نیز نقش مهمی در تحول این فضاها از جمله تبدیل کاربری‌ها (به‌ویژه به کاربری‌های تجاری)، توسعه فیزیکی، جایگزینی جمعیتی و افزایش تراکم‌ها در بخش‌های مختلف شهر داشته‌اند و نظام‌های پیشین، از جمله نظام اجتماعات محلی، متحول شده‌اند و شیوه و کیفیت سکونت در آن‌ها تغییر یافته است. از سویی حضور و مناسبات اجتماعی مردم در فضاهای عمومی متأثر از شرایط اقلیمی و زیست‌محیطی حاکم بر شهر است و شکل‌گیری محله‌های سرزنده از طریق تقویت مناسبات اجتماعی پویا و داوطلبانه در محله می‌تواند جبران‌کننده ویژگی‌ها جغرافیایی محله‌های شهر باشد که مختصات این موضوع می‌تواند از طریق پژوهش‌های تجربی آشکار گردد. این در حالی است که گرچه در پژوهش‌های پیشین تأثیر سرمایه اجتماعی به شکل‌های مختلف بر فضاهای شهری و توسعه آن (نوابخش، ۱۳۹۲، مدیری و ادهمی، ۱۳۹۴)، فضاهای محل‌های (مصطفی پور و همکاران، ۱۳۹۷)، خلاقیت فضاهای شهری (پی‌تام و همکاران، ۱۳۹۴)، پایداری اجتماعی (خوشفر و همکاران، ۱۳۹۲)، توسعه پایدار محلی (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۲)، رضایتمندی گردشگران (جعفری مهرآبادی و همکاران، ۱۳۹۵) و مدیریت محله (شیخی و همکاران، ۱۳۹۵) مورد بررسی قرار گرفته است اما تأثیر آن بر سرزندگی محله‌های شهری به‌طور مستقیم مورد بررسی قرار نگرفته است. در خصوص شهر اهواز نیز ارزیابی مواردی نظیر رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار محلات (محمدمی آوندی و همکاران، ۱۳۹۶)، شاخص‌های کیفیت زندگی (صفایی‌پور و احمدی، ۱۳۹۳)، سنجش فضایی سرمایه اجتماعی (امانپور و مودت، ۱۳۹۵)، تحلیل زیست‌پذیری و سرزندگی بافت‌های فرسوده (سلیمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۷) و تأثیر سرزندگی بر امنیت بافت‌های مختلف (ملکی و همکاران، ۱۳۹۷) توسط پژوهشگران بررسی شده اما رابطه متغیرهای انتخاب‌شده در این مقاله به‌طور مستقیم موضوع پژوهش نبوده است. لذا این مقاله باهدف ارزیابی و تبیین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر سرزندگی محله‌های شهر اهواز انجام شده است و در پی دستیابی به این سؤال‌ها است که آیا مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و سرزندگی در محله‌های مورد مطالعه تفاوت معناداری دارند و تأثیر سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری سرزندگی در محله‌های چگونه است؟

با توجه به اهداف تحقیق و سؤال‌های طرح‌شده پژوهش حاضر در پی بررسی صحت فرضیه‌های زیر است.

❖ سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله‌ها تأثیر مثبت و معناداری دارد.

❖ محله‌های مورد مطالعه از نظر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی دارای تفاوت معنادار هستند.

مبانی نظری

سرزندگی شهری

از دهه ۱۹۵۰ متخصصان و محققان، در خصوص سرزندگی شهری به‌عنوان یکی از عناصر توسعه و برنامه‌ریزی شهری بحث کرده‌اند و این موضوع یک مقوله با معانی و ابعاد کیفی چندگانه تکامل یافته است (Chion, 2013:419). شاید یکی از دلایل پرداختن به سرزندگی به‌عنوان مقوله‌ای مستقل، تبعات ناشی از مدرنیسم و درک فضای آشفته و کسل‌کننده شهرها بوده است آن‌گونه که چپمن^۱ (۱۹۹۶) سرزندگی مراکز شهری را منوط به پاسخ به تمایلات و فشارها در خصوص کاهش شهرنشینی، تحرک، تغییر اجتماعی و فراغت و گردشگری دانست. برخی منشاء ورود مفهوم سرزندگی را به ادبیات برنامه‌ریزی شهری، نظریه خودکنترلی ابنزر هووارد^۲ (۱۸۹۸-۱۹۰۲) می‌دانند که به این عنوان تعریف می‌کند که سکونت در شهرهای کوچک، شاخص‌های کاملی از حیات اجتماعی پدید می‌آورد. در مقابل، در دوران اخیر، برخی

1 . Chapman

2 . Ebenezer Howard's self-containment theory

سرزندگی را محرک بازگشت حومه‌نشینان به شهر قلمداد کرده‌اند؛ مثلاً چپون^۱ (۲۰۱۳: ۴۱۶) معتقد است در دوره زمانی تغییر قرن ۲۰ به ۲۱، نخبگان و متمولین حومه‌نشین آمریکای شمالی، مجدداً به داخل شهر جابجا شدند، که این جابجایی جریان از توسعه‌های شهری درآمدزا را به وجود آورد. وی معتقد است در مورد سان‌فرانسیسکو، مهم‌ترین عامل محرک این توسعه‌های جدید، افزایش سرزندگی درون شهری بوده است. به این ترتیب نظریه پردازان در ادوار مختلف سرزندگی را در سرنوشت مناطق شهری تعیین کننده دانسته‌اند.

یکی از نظریه‌پردازانی که به‌طور خاص به کیفیت سرزندگی در فضاهای شهری اشاره نمود، جین جیکوبز^۲ (۲۰۰۶-۱۹۱۶) بود. به در طرح‌های تجدیدگرا، با حذف خیابان از چهره شهر، که فضایی زنده و پویا را شکل داده، علیرغم شلوغی و ازدحام، واجد نوعی حس سرزندگی بود، علاوه بر حذف امکان تجربه برخوردهای اجتماعی برای کودکان، آن‌ها را از مقابل چشم والدین دور نموده و در مانک‌های بزرگی رها کرده است که بدون هیچ‌گونه نظارتی می‌توانند انواع بزهکاری را تجربه کنند (بحرینی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۲). از نظر وی تنوع شرط اصلی وی برای خلق سرزندگی است. از نظر جیکوبز این کاربری‌ها هستند که فعالیت‌ها را پدید می‌آورند و تنوع آن‌ها، تنوع فعالیت‌ها را موجب می‌شود و در نتیجه افراد بیشتر و متنوع‌تری در ساعات مختلف روز به منطقه مراجعه می‌کنند (جیکوبز، ۱۳۸۶: ۱۶۰). لینچ (۱۹۸۰) سرزندگی را به‌عنوان اینکه تا چه اندازه شکل شهر حامی عملکردهای حیاتی و نیازهای بیولوژیکی و توانایی‌های انسانی بوده و از همه مهم‌تر چگونه بقاء همه موجودات را ممکن می‌سازد تعریف نمود (لینچ، ۱۳۹۲).

شاید نقطه عطف در پرداختن به سرزندگی، کاریان گل، با عنوان زندگی در میان ساختمان‌ها در سال ۱۹۸۷ بود. وی بر دعوت‌کنندگی فضاهای عمومی تأکید کرد چراکه این فضاها به‌آسانی قابل دسترسی هستند و شهر سرزنده شهری است که این فضاهای عمومی در آن دارای عملکرد و کارایی باشد (گل، ۱۳۸۷: ۲۴). در ادامه جان مونتگومری^۳ (۱۹۹۵) در توجه به سرزندگی به نیروی حیاتی مکان توجه داشت (Montgomery, 1995).

چپمن (۱۹۹۶) تنوع فعالیت‌هایی که در یک مکان در ۲۴ ساعت در روز، هفت روز هفته، رخ می‌دهد را، شاخصی از سرزندگی مکان معرفی کرد (چپمن، ۱۳۸۶: ۱۴۹). او تنوع را در دو بعد فرم و فعالیت در نظر می‌گیرد و معتقد است فعالیت‌ها پاسخی به خصوصیات و جذابیت‌هایی یک مکان هستند. پامیر^۴ (۲۰۰۷) کیفیت مکان را در فعالیت‌های موجد سرزندگی آن مؤثر دانست (پامیر، ۱۳۹۲). ژو^۵ (۲۰۱۲) ضمن تفکیک عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که تعیین‌کننده مقدار سرزندگی در شهر خواهند بود، سه بعد مکان، مردم و برنامه را بر سرزندگی شهری مؤثر دانست و تنوع و پیچیدگی را عامل پویایی حیات شهری عنوان نمود. می‌توان دیدی که امروزه سرزندگی تنها یک هدف تجملی در معماری و فضاهای شهری نیست، بلکه متخصصان تلاش دارند آن‌ها به‌عنوان یکی از اصول ارتقاء بخشی معماری و فضاهای شهری (Kordjazi & Mirsaedy, 2014: 98) ویژگی مورد انتظار سکونتگاه‌های انسانی بکار گیرند، در مجموع با توجه به اهداف تحقیق سرزندگی محله‌های شهری را می‌توان به این شکل ارائه نمود: کیفیتی از محیط با ویژگی حضور خودخواسته مردم در فضاهای عمومی که بر پایه حضور پذیری و امکان رفت‌وآمد مردم، جذابیت‌ها و تنوع موجود در محیط و تأمین نیازها و رضایتمندی از کیفیت و خدمات موجود آن محل شکل می‌گیرد و موجب جریان نیروی حیاتی و هم‌افزایی کیفیات یادشده در آن در بستر زمان می‌شود.

به‌منظور ارزیابی کیفیت سرزندگی در محله‌های شهری پژوهش‌های تجربی پیشین در این زمینه بررسی و شاخص‌های

- 1 . Mirian Chion
- 2 . Jane Jacobs
- 3 . Jon Montgomery
- 4 . Cy Paumier
- 5 . Zhou

ارزیابی در جدول ۱ جمع‌بندی شد.

با بررسی پیشینه موضوع و شاخص‌های ارائه‌شده در جدول ۱ سه مؤلفه جذابیت و تنوع، رضایت از کیفیت محیط و حضور پذیری و فعالیت استخراج شد که هر یک از طریق گویه‌های مرتبط ارزیابی شد.

جدول شماره ۱. شاخص‌های ارزیابی سرزندگی در مطالعات پیشین

پژوهشگر/پژوهشگران	معیار ارزیابی سرزندگی (بعد/مؤلفه/شاخص)
کارمونا (۲۰۰۶)	جبهه جلویی فعال ساختمان‌ها، ورودی‌های متعدد، تعبیه فعالیت‌های درگیر کننده مردم در لبه‌های عمومی، تراکم مناسب فایی و زمانی مردم و فعالیت‌ها، اختلاط کاربری‌ها
بارتن و همکاران (۲۰۰۳)	افزایش جریان پیاده، شبکه حمل‌ونقل عمومی، نفوذپذیری بصری، انعطاف‌پذیری کاربری‌ها، جبهه‌های فعال و پیوسته تجاری، اختلاط و تنوع کاربری‌ها، شبکه پیوسته فضای سبز
گل (۱۹۸۷)	آرامش و آسایش اقلیمی، امنیت، شفافیت، زیبایی بصری
گل (۲۰۱۰)	کیفیت فضا، حضور مردم
چپ من (۱۹۹۶)	تنوع جاذبه‌ها، قابلیت دسترسی، اتصال‌ها و آسایش، فضای عمومی خوب، خرید و گردشگری، صحنه‌آرایی سرزندگی، حمل‌ونقل عمومی، برنامه‌ریزی
شفتو (۲۰۰۸)	خوانایی، تنوع و جذابیت، زیبایی بصری، انعطاف‌پذیری، امنیت، آسایش و آرامش اقلیمی، تنوع کاربری و فعالیت شبانه‌روزی، نفوذپذیری، حضور پذیری مردم
مونتگومری (۱۹۹۸)	تنوع کاربری و مسکن، فعالیت‌های تجاری، الگوی ساعات کار، بازارهای موقت، عرضه خدمات متفاوت و متناسب، کاربری‌های مشوق سرمایه‌گذاری کوچک، سبک‌های مختلف ساختمان، نماهای فعال شهری، زندگی فعال شهری
کردجازی و میرسعیدی (۲۰۱۴)	قابلیت دید و دسترسی به خیابان‌ها، مقیاس انسانی و مطلوبیت، آرامش روانی و سکوت، امنیت، تنوع، نفوذپذیری
رستگار و همکاران (۲۰۱۴)	تنوع، ایمنی، فعالیت، دسترسی‌پذیری، انعطاف‌پذیری، امکانات، مشارکت، تعامل، عرضه، پایداری، انطباق‌پذیری، ظرفیت تغییر، خود بازسازی، پاسخگویی، جذابیت، انتقادپذیری، ازدحام، هویت و تمایز، نوآوری، ارتباط و هم‌کوشی، رقابت‌پذیری و ظرفیت نهادی
لطیفی و همکاران (۱۳۹۳)	پویایی اجتماعی
	دسترسی به خدمات محلی
	کیفیت محیط
	امنیت
فرازمند و صحنی زاده (۲۰۱۴)	جاذبه و تنوع
اوروک و گریبتلی اوغلو (۲۰۰۸)	اقتصادی
	اجتماعی
	مدیریتی
ژو (۲۰۰۸)	اقتصادی
	اجتماعی
ژو (۲۰۰۸)	مردم
	مکان
بابایی و همکاران (۲۰۱۵)	روان‌شناختی (ذهنی)،
	ساختاری (کالبدی)
	خدماتی
خستو سعیدی رضوانی (۱۳۸۹)	داخلی (خرد)،
	خارجی (کلان)
	مؤلفه‌ها: فضایی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی
	مؤلفه‌ها: فضایی و فعالیتی
دادپور (۱۳۹۱)	نظام کاربری و فعالیت
	نظام حرکت و دسترسی
	نظام استخوان‌بندی و تجربه فضاهای همگانی
	نظام فرم کالبدی
	نظام منظر شهری

1. Carmona
2. Barton
3. Gehl
4. Shaftoe
5. Zhou

جذابیت و تنوع‌پذیری

جذابیت‌ها چیزهایی هستند که مردم را ترغیب می‌کنند تا ساعت‌ها از آن‌ها استفاده کنند. این جاذبه‌ها ممکن است شامل تأسیسات هنری، امکانات فرهنگی یا گذران اوقات فراغت، تعلیم و تربیت، بهداشت یا خدمات دیگر، در دسترس بودن فضا برای زندگی و کار کردن باشد (بردشاو، ۱۳۸۶: ۱۵۴-۱۵۵). گزارش مراکز شهری سرزنده و ماندنی که برای گروه محیط‌زیست لندن تهیه شده است خدمات، دادوستد، جاذبه‌های مسکونی، خرده‌فروشی هنرها، فرهنگ و سرگرمی را جاذبه‌های محل می‌داند که شامل عناصر و خدمات گوناگون و متنوع می‌شود (London Department of environment, 1994). جاذبه‌های تفریحی نظیر امکانات و سرگرمی، فعالیت‌های فرهنگی هنری، پاتوق و فضاهای جمعی، عناصر طبیعی، امکان خیابان‌گردی و بازار گردی، گذران فراغت به شیوه‌های جمعی (جشن اعیاد آیین‌های ملی و مذهبی مراسم آیینی...) امکان پیاده‌روی راحت و دلپذیر، ورزش دسته‌جمعی، مکان‌های دیدنی و تاریخی و فرهنگی و...، کشش‌های ذهنی نظیر شهرت و آوازه محله، خاطره‌ها، زیبایی و فضای دلپذیر و...، جاذبه‌های کالبدی نظیر یادمان و المان‌ها، معماری و سبک شهرسازی، جاذبه‌های طبیعی، سیما و منظر و... و کشش‌های کالبدی عملکردی نظیر اغذیه‌فروشی‌ها، رستوران، کسب‌وکار رایج، کسب‌وکار پررونق، اشتغال مردم، امکان خرید کردن، پاساژ، سودمندی، درگیر شدن در یک فرآیند جاذب و... از انواع جاذبه‌های محل هستند که قرار گرفتن انواع آن‌ها در کنار هم، تنوع در فضای شهری را خلق می‌کند. خلق تنوع در شهرها بر این واقعیت استوار است که در شهرها مردمی باسلیقه‌ها، مهارت‌ها، نیازها و عرضه‌های بسیار گوناگون، مانند زنبوران یک کندو، در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند (جیکوبز، ۱۳۸۶: ۱۵۵).

فضای شهری یک واقعه اجتماعی-فضایی است، و یکی از وقایع فضای شهری فعالیت است. وجود تنوعی از فعالیت‌های کلید موفقیت مکان‌های شهری است (Montgomery, 1998:96). به اعتقاد بردشاو (۱۳۸۶: ۱۵۰) تنوع فقط در فرم آشکار نمی‌شود بلکه در فعالیت‌هایی است که یک مکان امکان آن را فراهم کرده و مشوق آن است، چه در روزهای معمولی، یا در روزهای تفریح، و آنچه نشانه‌ای از حیثیتش باشد. اما کریبر (۱۳۷۵) اعتقاد دارد که بافت شهری از درهم‌آمیختگی کلیه فعالیت‌ها هنگامی که محمل کالبدی می‌یابند شکل می‌گیرد و تبیین کالبدی همان آمیختگی فعالیت‌هاست که به نوبه خود درهم‌آمیختگی رفتارهای انسانی جامعه را باعث می‌شود. گردش، خرید، گفتگو، کار و ایجاد ارتباط اجتماعی را نمی‌توان از یکدیگر به صورت کاملاً مطلق جدا کرد (کریبر، ۱۳۷۵: ۱۹) و کشش‌پذیری و تنوع در وجوه کالبدی، اجتماعی و کارکردی عملاً آمیختگی تفکیک‌ناپذیر دارند.

فعالیت و تحرک

فعالیت‌ها و رویدادهایی که در یک فضای شهری رخ می‌دهد در جذب افراد و گروه‌های مختلف به آن مؤثر است و موجب می‌شود این فضاها در ساعت‌ها و فصول مختلف فعال بوده و مردم آن‌ها را جهت رفت‌وآمد، تفریح، تأمین نیازها و مشارکت انتخاب کنند. سرزندگی به حد متناسبی از تراکم و ازدحام نیاز دارد. هر چند کمیت حضور لازم سرزندگی است اما نباید منجر به ازدحام و شلوغی و سلب آسایش حاضران شود. درواقع به کیفیت حضور نیز باید توجه شود. به همین منظور باید حداقلی از تراکم برای سرزندگی محل وجود داشته باشد. محدوده‌های کم تراکم معمولاً سرزنده نیستند چراکه حضور مردم باعث جریان زندگی، ایجاد کشش و جلب سایر مردم خواهد شد.

شهر سرزنده احتیاج به زندگی شهری متنوع و پیچیده دارد، جایی که فعالیت‌های فراغتی و اجتماعی با فضای موردنیاز برای عبور و مرور پیاده و نیز فرصت مشارکت در زندگی شهری ترکیب شود (گل، ۱۳۹۲: ۶۳). مردم جایی می‌آیند که مردم هستند؛ این یک جمله معروف اسکاندیناویایی است. مردم ناخودآگاه جذب فعالیت‌ها و حضور مردم دیگر می‌شوند. کودکان از پنجره کودکان دیگر را می‌بینند که بیرون از خانه مشغول بازی هستند و به سرعت به آن‌ها می‌پیوندند. حجم و

فضای خوب در ترکیب با عادت‌ها و برنامه‌های روزمره پیش‌نیاز روندهایی است که وقایع کوچک شکوفا می‌شود. به محض اینکه این روند آغاز شود، یک چرخه مثبت تولید می‌گردد که در آن یک به علاوه یک به سرعت می‌تواند بیش از سه شود. اتفاقی می‌افتد چون اتفاقی می‌افتد چون... (گل، ۱۳۹۲: ۶۵). این یعنی فعالیت‌ها بر هم اثر هم‌افزایی دارند و ترکیب و نوع آن‌ها زندگی و سرزندگی را به مکان فرامی‌خواند. فعالیت‌ها می‌توانند تصادفی یا سازمان‌یافته، مغایر یا مکمل هم، قابل دسترسی یا انحصاری باشند (چپ من، ۱۳۸۶: ۱۵۰). گل (۱۳۸۷) فعالیت‌ها را به انواع ضروری، انتخابی و اجتماعی تقسیم‌بندی نموده که بر این اساس هرچه زمینه فعالیت‌های انتخابی مردم بیشتر فراهم شود این فعالیت‌ها خود پایه و زمینه حضور بیشتر مردم در فضاهای شهری شده و به این ترتیب فعالیت‌های اجتماعی نیز به تبع آن افزایش می‌یابد. حضور هر چه بیشتر مردم در فضا و روابط اجتماعی پربارتر آنان سرزندگی فضاهای شهری را افزایش داده و فضاهای را از حالت خاموش و ساکن خارج می‌کند (اسدلهی کیا، ۱۳۸۴: ۳۲). پژوهش‌هایی نظیر جلال‌الدینی و اکنای (۲۰۱۳) و خانیان و همکاران (۲۰۱۳) نیز مؤید اهمیت فعالیت و تحرک بر ایجاد سرزندگی در شهر است.

رضایتمندی

یکی از ابعاد که میل به حضور یا بازگشت به یک فضای عمومی را تقویت می‌کند رضایتمندی است. چنانچه مردم از فضای عمومی راضی نباشند، از حضور مجدد در آن گریز می‌کنند و حتی در صورتی که اجباراً به آن فضا برگردند، به سرعت از آن عبور خواهند کرد. مطالعات صورت گرفته در خصوص رضایتمندی ساکنین شهرها از دیدگاه‌ها و جوانب متعددی دنبال شده است. برخی از پژوهشگران این مفهوم را از دیدگاه ادراکی مورد توجه قرار داده‌اند، هر شخصی با توجه به مجموعه‌ای از نیازها و آرزوهایی که دارد، شرایط فعلی سکونت خود را ارزیابی می‌کند. بر این اساس و بنا به تعریف گالستر رضایتمندی را می‌توان شکاف قابل مشاهده بین آمال و نیازهای ساکنان واقعیت موجود بستر سکونت آن‌ها تعریف کرد (Lotfi et al., 2009: 12). در حالت کلی این موضوع را می‌توان ناشی از تلاش مردم برای ارضای نیازهای خود وجود امکانات مناسب زندگی شهری در شهرها دانست (باسخا و همکاران، ۱۳۸۹: ۹۵). در واقع مردم در پی دستیابی به نیازهای خود در یک محیط هستند و چنانچه این موضوع محقق نشود حس مثبت در مورد آن محل شکل نمی‌گیرد. در مقابل هرچه امکان دستیابی به نیازها در یک محیط بیشتر باشد رابطه مثبت فرد-محیط مؤثر خواهد بود که نمایانگر استنباط مفهومی از آن است (Khodarahmi, 2014: 225). این رضایتمندی ممکن است از مؤلفه‌های مختلفی حاصل شود که مرتبط با مقیاس فضای عمومی (محله، منطقه، شهر) هم هستند.

سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی شامل ارزش‌ها و رسوم مشترک برای هدایت اجتماعی است که روابط خصوصی افراد، اعتماد و یک عقل جمعی مسئولیت «مدنی» ظاهر می‌شود، و جامعه را به چیزی بیشتر از مجموعه افراد تبدیل می‌کند (کمیسسیون بهره‌وری استرالیا، ۱۳۷۸: ۲). از نظر پانام سرمایه اجتماعی به مجموعه‌ای از ارتباطات افقی وجود گوناگون سازمان‌های اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها اطلاق می‌شود که با ایجاد و تسهیل امکانات هماهنگ، منافع متقابل، کارایی جامعه، و در نتیجه کیفیت زندگی را افزایش می‌دهند. پانام مطالعات تجربی زیادی را بررسی کرده است که پیوند مثبتی را بین سرمایه اجتماعی و دموکراتیک بودن دولت، موفقیت تحصیلی، جرم، رفاه کودکان، شادکامی و سلامت جسمانی و روانی را گزارش کرده‌اند (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸: ۸۱). در یک نگاه کلی، سرمایه اجتماعی عبارت است از ظرفیتی اجتماعی که هماهنگی و همکاری را در گروه جامعه تسهیل می‌کند. ضمن آنکه می‌توان سرمایه اجتماعی را مفهومی مرکب تلقی نمود که دارای ساختار، محتوا و کارکرد است. در این راستا ساختار سرمایه اجتماعی همان شبکه ارتباطات

اجتماعی، محتوای آن اعتماد و هنجارهای اجتماعی، کارکرد آن عمل متقابل اجتماعی، و نتیجه آن در جامعه و اقتصاد همکاری و هماهنگی است (براتی و یزدان‌پناه شاه آبادی، ۱۳۹۰: ۲۹).

از نظر پکستون (۱۹۹۹) سرمایه اجتماعی دارای دو مؤلفه است، اول: ساختار شبکه‌ای عینی که افراد را به هم پیوند می‌زند و دوم: یک نوع پیوند ذهنی مثبت و ناشی از اعتماد بین افراد (Payton, 2003: 11-14). با توجه به مؤلفه نخست، مفهوم سرمایه اجتماعی به گستره و تأثیربخشی شبکه‌های انسانی رسمی و غیررسمی مرتبط است. شبکه‌های رسمی شامل سازمان‌های اجتماع محلی، و پیوندهای بین آن‌ها است در حالی که شبکه‌های غیررسمی معمولاً به ارتباط اجتماعی و اعتماد متقابل اشاره دارد (Perkins et al., 2002: 33). در مقیاس محل‌های سرمایه اجتماعی شامل منابعی در اجتماعات محل‌های است که از طریق میران بالایی از اعتماد، عمل و کنش متقابل، هنجارهای مشترک، تعهدات و التزامات و تعلقات مشترک، شبکه‌های رسمی و غیررسمی و کانال‌های مؤثر اطلاعاتی پدید می‌آید. از این سرمایه ممکن است افراد و گروه‌ها، برای آسان‌تر نمودن فعالیت‌ها به منظور منفعت رساندن به افراد و گروه‌ها و اجتماع استفاده کنند (Kay, 2005: 162).

هر چند که عده‌ای سرمایه اجتماعی را مفهومی غیر وابسته به مکان می‌دانند و معتقدند که در این دوره از تاریخ در بسیاری از جوامع مدرن از بین رفته است، اما جغرافیدانان اکولوژیستی مانند تیلور (۲۰۰۰) آن را مفهومی وابسته به مکان و زنده می‌دانند؛ که در جوامع به‌خوبی سازمان‌یافته و نیز در جوامعی که در مواجهه با مشکلات، مردمش به مبارزه برای جامعه‌شان پرداخته‌اند، قابل مشاهده و عیان است. منزو (۲۰۰۶) در تحلیل خود از این موضوع بیان می‌کند که سرمایه اجتماعی کم‌رنگ کننده و از بین برنده اختلافات و تعارضات است و باعث می‌شود که جامعه با امید بیشتری دوباره تعریف شود و شکل گیرد. (Manzo, 2006).

شاید بتوان گفت جیکوبز وقتی در سال ۱۹۶۱ بر اهمیت شبکه روابط و حضور مردم در شهر تأکید کرد و "چشم‌های ناظر خیابان" و به عبارتی همسایگان و ساکنان را عامل امنیت خواند، به مفهوم شبکه اجتماعی اشاره کرد. او در اثر علمی خود "مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی" توضیح داده است که شبکه‌های اجتماعی فشرده در محدوده‌های حومه قدیمی و مختلط شهری، صورتی از سرمایه اجتماع را تشکیل داده در ارتباط با حفظ نظافت، عدم وجود جرم و جنایت خیابانی و دیگر تصمیمات در مورد کیفیت زندگی، در مقایسه با عوامل نهادهای رسمی همچون نیروی حفاظتی پلیس و نیروهای انتظامی، مسئولیت بیشتری را از خود نشان داده است (الوانی، ۱۳۸۱: ۱۶).

مؤلفه مهم دیگر سرمایه اجتماعی وجود اعتماد بین افراد است که نه تنها بین شبکه‌ها بلکه بین افراد و یا گروه‌ها وجود دارد چون اعتماد کمک زیادی به شبکه‌ای شدن می‌کند، یک شاخص بسیار مهم محسوب می‌شود (Payton, 2003, 11-14). سرمایه اجتماعی برخلاف دیگر شکل‌های سرمایه، از سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی گرفته تا سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی، «بی‌حضور دیگران» نه پدید می‌آید و نه ممکن است. بر این پایه پدیده سرمایه اجتماعی تنها زمانی شکل می‌گیرد که، اول؛ در یک محیط اجتماعی معین، انسان‌هایی در برابر یکدیگر قرار گرفته باشند و دوم؛ میان آن‌ها «رابطه‌ای» شکل گرفته باشد و جریان یابد؛ در درون رابطه است که سرمایه اجتماعی زاده یا تولید می‌شود. بنابراین سرمایه اجتماعی جزئی از رابطه اجتماعی و در ذات آن نهفته است (پاتنام، ۲۰۰۲: ۱۱۳).

مدنی پور (۱۳۸۷) معتقد است ایجاد فضای عمومی به‌تنهایی نمی‌تواند یک اجتماع منسجم محلی سرزنده تشکیل دهد، بلکه در این میان آنچه مهم است توجه به ساکنان و تقویت روحیه جمع‌گرایی است که تأثیرگذار می‌باشد (مدنی پور، ۱۳۸۷: ۱۶۲-۱۹۰). لذا مناسبات اجتماعی یکی دیگر از عوامل مهم زمینه‌ساز سرزندگی است. تعامل اجتماعی در محیط شهرها خصوصاً در فضاهای عمومی فضا را از حالت خشک و رسمی خارج نموده و به آن روح و زندگی می‌بخشد و زمینه‌ساز شادی و نشاط و نهایتاً سرزندگی است. شهر و محله‌های که دارای عرصه‌های عمومی باشد بستر مناسب

برای وقوع تعاملات اجتماعی را فراهم می‌کند و پتانسیل بیشتری برای ایجاد نشاط و به دنبال آن سرزندگی دارد (افضلیان، ۱۳۹۳: ۳۶)؛ وقتی تعاملات و روابط اجتماعی در یک فضا قوی باشند، آن فضا می‌تواند کارکردهای اجتماعی خود را گسترش داده و حضور بیشتر و باکیفیت‌تر شهروندان را به همراه داشته باشد. تحقیقات تجربی متعددی بر رابطه سرزندگی در شهر با روابط اجتماعی تأکید می‌کند (Jalaladdini & Oktay, 2012; Zaidin et al., 2016)؛ نوروزیان ملکی ۱۳۹۲، ستاری فرد، ۱۳۹۴).

درواقع به‌نوعی شرط تحقق سرزندگی در محله، حضور در آن و برقراری ارتباطات اجتماعی و ایجاد نوعی حس مشارکت در امور شهری است. به گفته گلکار (۱۳۸۶: ۷۴) در آفرینش کیفیت سرزندگی در شهر، نقش مشارکت شهروندان نقشی جوهری است. تعمیق تجربه حسی شهروند از فضاهای شهری و امکان مداخله و شخصی کردن فضاها، که از آن به‌عنوان رنگ تعلق نام برده می‌شود، از جمله گام‌های اساسی در این مورد است.

با نگاهی به پژوهش‌های پیشین مشاهده می‌شود بسته به تعاریف ارائه‌شده از سرمایه اجتماعی شاخص‌های متنوعی برای سنجش آن پیشنهاد شده است که جدول ۲ مهم‌ترین موارد را که قرابت مفهومی بیشتری با این پژوهش دارند نشان می‌دهد.

جدول شماره ۲. شاخص‌های ارزیابی سرمایه اجتماعی در مطالعات پیشین

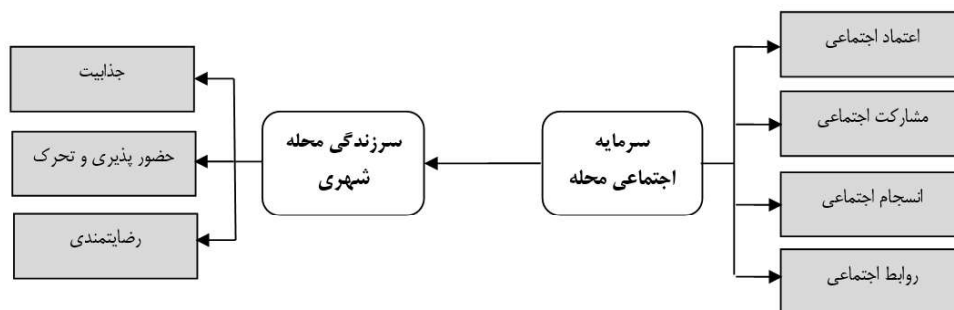
پژوهشگر/پژوهشگران	معیار ارزیابی سرمایه اجتماعی (بعد/مؤلفه/شاخص)		
ناهاییت و گوشال؛ ۱۹۹۸	عناصر شناختی حکایات مشترک زبان و کدهای مشترک	عناصر رابطه‌ای اعتماد هنجار هویت انتظارات و الزامات	عناصر ساختاری روابط شبکه‌ای سازمان مناسب پیکربندی روابط شبکه‌ای
لی و همکاران، ۲۰۰۳	مشارکت مدنی	شبکه اجتماعی	پیوند با همسایه‌ها
کوین و لیدن، ۲۰۰۳	پیوند همسایگی	شبکه اجتماعی	مشارکت مدنی اعتماد اجتماعی
هومفریس و دین، ۲۰۰۷	ارزش‌ها اعتماد پیوستگی اجتماعی تعامل	شبکه‌ها شناخت شبکه تراکم همسایه‌ها شرکت در سازمان‌های غیرانتفاعی	همیاری حمایت اجتماعی آگاهی مشارکت
شکوهی دولت آبادی و مسعود، ۱۳۸۹	اعتماد	هنجارها	شبکه‌ها کیفیت شبکه
حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۳	مشارکت اجتماعی روابط خانوادگی و روابط با دوستان	اعتماد اجتماعی گرایش نسبت به دیگران	انسجام اجتماعی آگاهی و احساس تعلق نسبت به جامعه
	کنترل اجتماعی	-	-
مرصوصی و خدادادی، ۱۳۹۴	مشارکت	انسجام	شبکه نهادی اعتماد
فنی و همکاران، ۱۳۹۴	آگاهی و هویت محل‌های	مشارکت در اجتماع محلی	احساس تعلق اعتماد به گروه‌های اجتماعی

1 . Nahapiet and Ghoshal

2 . Li

3 . Kevin & Leyden

4 . Humphries & Dayton

شکل شماره ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

روش انجام این پژوهش کمی تحلیلی است و پس از مطالعات کتابخانه‌ای داده‌ها از طریق پرسشنامه گردآوری شد. جهت انتخاب نمونه، دو محله از شهر اهواز به روش خوشه‌ای انتخاب و پرسشنامه‌ها به نسبت جمعیت محله‌ها بین واحدهای تحلیل (خانوارها) آن‌ها توزیع شد. حجم نمونه با توجه به جمعیت جامعه آماری از طریق فرمول کوکران ۳۸۴ نمونه برآورد شد که به منظور اینکه در هر محله کمتر از ۱۰۰ پرسشنامه تکمیل نشود (دواس، ۱۳۸۳: ۸۰) مجموعاً ۴۰۰ پرسشنامه به روش طبقه‌بندی شده سیستماتیک تکمیل گردید و پس از پالایش پرسشنامه‌های تکمیل شده، در مجموع اطلاعات ۳۹۲ پرسشنامه شامل ۱۰۱ پرسشنامه در محله باغ شیخ و ۲۹۱ پرسشنامه در محله کیان‌آباد مورد تحلیل قرار گرفت. تحلیل داده‌ها از طریق آمار توصیفی و استنباطی شامل آزمون‌های t تک متغیره و t مستقل در نرم‌افزار SPSS و مدل‌سازی معادله ساختاری از طریق نرم‌افزار Amos Graphic انجام شد. به منظور بررسی روایی پرسشنامه از نظر کارشناسان رشته، کارشناسان فعال در حوزه‌های اجرایی مدیریت شهری، اساتید دارای تخصص‌های مرتبط و شهروندان دارای تحصیلات عالی مرتبط استفاده شد و ۲۰ پرسشنامه بین آن‌ها جهت اعلام نظر توزیع و نظرات اعمال شد. اصلاحات صورتی پرسشنامه در مرحله پیش‌آزمون تداوم یافت. دو مفهوم اصلی مورد مطالعه یعنی سرمایه اجتماعی (متغیر مستقل) و سرزندگی شهری (متغیر وابسته) متغیرهای پنهان تحقیق بودند که از طریق گویه‌های سنجش مؤلفه‌های استخراج شده از مبانی نظری بررسی شدند (جدول ۳). سنجش پذیری مؤلفه‌های مذکور پس از انجام پیش‌آزمون (۴۰ پرسشنامه) از طریق ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد که بر اساس مقادیر ذکر شده در جدول تأیید شد.

جدول شماره ۳. ضریب پایایی مؤلفه‌های پژوهش

مفهوم	مؤلفه / شاخص	سؤالات	ضریب آلفای کرونباخ
سرزندگی شهری	حضور پذیری و تحرک	۱-۴	۰/۸۸۵
	جذابیت	۵-۱۰	۰/۹۳۱
	رضایتمندی	۱۱-۱۷	۰/۷۱۱
سرمایه اجتماعی	اعتماد اجتماعی (نهادی و عمومی)	۱۸-۲۱	۰/۷۷۱
	مشارکت اجتماعی (خبریه، همیارانه، مذهبی)	۲۱-۲۴	۰/۸۱۵
	انسجام اجتماعی	۲۵-۲۸	۰/۹۰۳
	روابط اجتماعی	۲۹-۳۲	۰/۸۲۵

بحث و یافته‌ها

در این تحقیق پرسشنامه‌ها به روش طبقه‌بندی شده به نسبت جمعیت بین دو محله مورد مطالعه توزیع شد. یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد که از ۳۹۲ پاسخگو، ۵۱ درصد زن و ۴۹ درصد مرد بوده‌اند. میانگین سن پاسخگویان ۳۸ و میانه ۳۵ سال بوده‌اند که ۶۶/۶ آن‌ها متأهل بوده و بیشترین فراوانی تحصیلات مربوط به کارشناسی (۳۷/۷٪) دیپلم (۳۴/۹٪) زیر دیپلم (۱۹/۴٪) بوده است. میانگین سال‌های سکونت در محل ۱۳/۸۶ سال و میانه ۱۱/۵ سال است. بررسی تعداد

سال‌های سکونت پاسخگویان در محله‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد میانگین طول سکونت قریب به ۱۴ سال بوده است و با توجه به میانه ۱۱/۵، پاسخگویان عمدتاً سابقه سکونتی زیادی در محله‌های مورد مطالعه دارند. به منظور ارزیابی مفهوم سرزندگی، ۱۷ سؤال در قالب سه مؤلفه جذابیت، حضور پذیری و رضایتمندی از پاسخگویان پرسیده شد. نتایج توصیفی پاسخ‌های ارائه شده در خصوص سرزندگی محله‌های مورد مطالعه در جدول ۴ ارائه شده است. جدول ۵ نشان می‌دهد کمترین امتیاز به ترتیب به گویه‌های امکان خیابان‌گردی و بازار گردی، پاتوق‌ها و محل‌های نشستن وجود امکانات تفریحی و سرگرمی و استراحت و بازارهای سنتی (بازارهای هفتگی، روزانه،...) اختصاص یافته است که همگی مربوط به مؤلفه جذابیت هستند. در نتیجه از طریق تقویت فضاهای جمعی نظیر پاتوق‌ها، محل‌های تجمع برای سالمندان یا جوانان، تعبیه نیمکت و محل‌های نشستن و گفتگو تقویت امکان گردش و پیاده‌روی در خیابان‌ها و بازارهای محل و تقویت امکان تفریح و سرگرمی می‌توان سرزندگی محله را تقویت کرد و راه‌اندازی بازارچه‌ها و بازارهای سنتی نیز می‌تواند نقش مهمی در سرزنده کردن محله داشته باشد. در میان مؤلفه‌های سازنده سرزندگی قوی‌ترین مؤلفه حضور پذیری و تحرک است. اما جذابیت فضاهای محدوده مورد مطالعه پایین و کمتر از حد متوسط بوده است که با تقویت آن می‌توان به سرزنده‌تر شدن محله‌های کمک کرد. رضایتمندی محله‌ها نیز در شرایط مطلوبی است.

جدول شماره ۴. درصد فراوانی و میانگین امتیاز گویه‌های سرزندگی محله‌های شهری

مؤلفه	سؤال	میانگین امتیاز گویه	میانگین امتیاز مؤلفه
حضور پذیری و تحرک	این محله پر جنب و جوش و سرزنده است.	۳/۸۰	۳/۶۸
	در خیابان‌های این محله زندگی و نشاط جریان دارد.	۳/۶۲	
	مردم در ساعت‌های مختلف شبانه‌روز در محله رفت‌وآمد دارند.	۳/۵۹	
	پیاده‌روی در این محله خوشایند است.	۳/۷۳	
جذابیت	وجود پاتوق‌ها و فضاهای محل تجمع مردم در محله (مثل نیمکت و محل‌های نشستن، کافه و کافی‌شاپ، محل تجمع سالمندان یا جوان‌ها،...)	۲/۵۳	۲/۷۹
	امکان خیابان‌گردی و بازار گردی در محله	۲/۴۵	
	وجود امکانات تفریحی و سرگرمی در محله	۲/۵۵	
	تنوع مغازه‌ها، فروشگاه‌ها و انواع خدمات عمومی و رفاهی در محله	۳/۲۲	
	وجود بازارهای سنتی (بازار روز، بازار هفتگی، دست‌فروشی، بازار سرپوشیده، بازارچه،...)	۲/۸۷	
	وجود شغل‌های فعال در ساعت‌های مختلف شبانه‌روز (مانند آغذیه‌فروشی‌ها، مغازه‌ها، داروخانه و کلینیک شبانه‌روزی،...)	۳/۱۴	
رضایتمندی	وضعیت بهداشتی و نظافت محله خوب است.	۳/۱۱	۳/۴۶
	محیط محله امن است.	۳/۹۱	
	مردم محل ویژگی‌ها و فرهنگ خوبی دارند.	۳/۸۰	
	دسترسی به حمل‌ونقل عمومی (تاکسی و اتوبوس) در این محل	۳/۷۴	
	بازارچه و محل فروش میوه و تره‌بار	۳/۰۶	
	رفع نیازهای خدماتی در محله (تعمیرات، نگهداری و سرویس‌دهی،...)	۳/۲۲	
	آرامش محیط و شلوغ نبودن آن (از نظر رفت‌وآمد ماشین‌ها و جمعیت)	۳/۴۲	

از مجموع گویه‌های فوق شاخص مفهوم سرزندگی ایجاد شد که چنانچه نتایج آن را در قالب سه گروه کم، زیاد و متوسط طبقه‌بندی کنیم، نتایج سرزندگی محله‌ها از دیدگاه پاسخگویان در جدول ۵ دیده می‌شود.

جدول شماره ۵. طبقه‌بندی نتایج سرزندگی از دیدگاه پاسخگویان

مقیاس	کم	متوسط	زیاد	جمع	میانگین (۷۵-۰)
تعداد	۳	۲۹	۶۹	۱۰۱	۵۱/۹۸
درصد فراوانی	۲/۹۷	۲۸/۷۱	۶۸/۳۱	۱۰۰	
تعداد	۲۷	۱۱۰	۱۵۴	۲۹۱	۴۸/۷
درصد فراوانی	۹/۲۷	۳۷/۸	۵۲/۹۲	۱۰۰	
تعداد	۳۰	۱۴۰	۲۲۲	۳۹۲	۵۱
درصد فراوانی	۷/۷	۳۵/۷	۵۶/۶	۱۰۰	

در مجموع میانگین سرزندگی محله باغ شیخ بیشتر از کیان‌آباد است و هر دو بالاتر از حد متوسط هستند. در محله باغ شیخ ۶۸ درصد پاسخگویان سرزندگی آن را زیاد و ۲۹ درصد متوسط معرفی کرده‌اند و تنها ۳ درصد سرزندگی آن را کم دانسته‌اند. در محله کیان‌آباد نیز تنها ۹ درصد پاسخگویان سرزندگی آن را کم دانسته‌اند. در مجموع محدوده مورد مطالعه نیز سرزندگی در طبقه متوسط و زیاد قرار می‌گیرد.

مفهوم دیگر تحقیق سرمایه اجتماعی است که برای سنجش آن ۱۲ سؤال در قالب ۴ مؤلفه پرسیده شد. مقایسه میانگین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در محله‌های مورد مطالعه (جدول ۶) نشان می‌دهد مقدار میانگین همه مؤلفه‌ها و شاخص کل سرمایه اجتماعی در هر دو محله از حد متوسط بالاتر است.

جدول شماره ۶. میانگین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در محله‌های مورد مطالعه

مؤلفه	محله	تعداد	میانگین	انحراف معیار
مشارکت اجتماعی	باغ شیخ	۱۰۱	۳/۴۴۳۱	۰/۷۲۱۰۱
	کیان‌آباد	۲۹۱	۳/۳۹۲۶	۰/۸۲۸۵۵
اعتماد اجتماعی	باغ شیخ	۱۰۱	۳/۳۰۲۰	۰/۴۷۴۴۱
	کیان‌آباد	۲۹۱	۳/۳۲۵۶	۰/۷۷۶۷۳
انسجام اجتماعی	باغ شیخ	۱۰۱	۳/۶۲۱۳	۰/۶۹۸۶۷
	کیان‌آباد	۲۹۱	۳/۵۶۷۰	۰/۸۱۸۵۷
روابط اجتماعی	باغ شیخ	۱۰۱	۳/۵۴۹۵	۰/۷۸۳۴۴
	کیان‌آباد	۲۹۱	۳/۵۵۳۳	۰/۸۱۲۷۲
سرمایه اجتماعی	باغ شیخ	۱۰۱	۳/۴۷۹۰	۰/۶۳۷۸۸
	کیان‌آباد	۲۹۱	۳/۴۵۹۶	۰/۷۱۱۶۷

آزمون تی تک نمونه‌ای معنادار بودن این تفاوت با مقدار متوسط (امتیاز ۳) را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۷. بررسی معنی‌داری اختلاف مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی از میانگین

آماره t	آماره آزمون = ۳		درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	سطح پایین	سطح بالا
	آماره t	اختلاف					
۱۰/۰۱۸	۳۹۱	۰/۰۰۰	۳۹۱	۰/۰۰۰	۰/۴۰۵۶۱	۰/۳۲۶	۰/۴۸۵۲
۸/۲۴۱	۳۹۱	۰/۰۰۰	۳۹۱	۰/۰۰۰	۰/۳۱۹۵۲	۰/۲۴۳۳	۰/۳۹۵۷
۱۴/۵۸۱	۳۹۱	۰/۰۰۰	۳۹۱	۰/۰۰۰	۰/۵۸۰۹۹	۰/۵۰۲۷	۰/۶۵۹۳
۱۳/۵۹۶	۳۹۱	۰/۰۰۰	۳۹۱	۰/۰۰۰	۰/۵۵۲۳	۰/۴۷۲۴	۰/۶۳۲۲
۱۳/۲۸۰	۳۹۱	۰/۰۰۰	۳۹۱	۰/۰۰۰	۰/۴۶۴۶	۰/۳۷۴۰	۰/۵۵۵۱

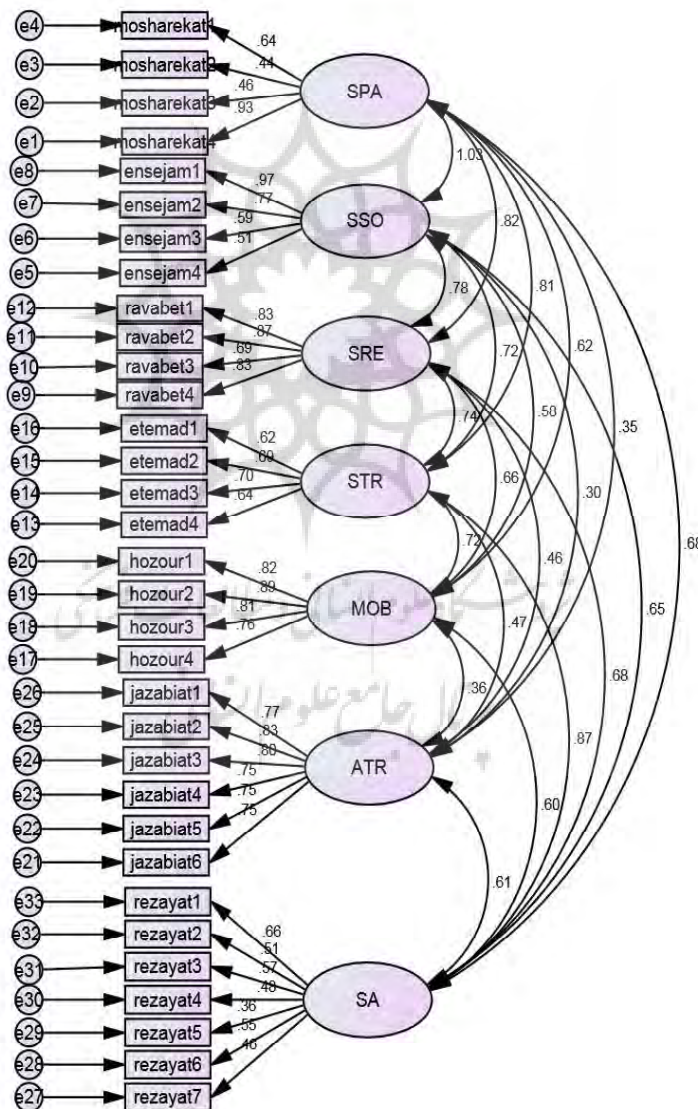
مطابق جدول ۷ و با توجه به ستون سطح معناداری، اختلاف معنادار با مقدار آزمون همه متغیرهای تحقیق در سطح ۹۹ درصد اطمینان مورد تأیید قرار می‌گیرند. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده این‌گونه می‌توان نتیجه گرفت که همه متغیرها توسط پاسخ‌گویان بالاتر از سطح متوسط ارزیابی شده‌اند.

آزمون مدل

به‌منظور بررسی روابط متغیرهای تحقیق، رابطه مؤلفه‌های مذکور بر اساس مدل مفهومی در قالب معادله ساختاری ترسیم شد. آزمون روایی سنجی مدل اندازه‌گیری با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و روش برآورد حداکثر درست‌نمایی حاصل شد. در این مرحله یک مدل اندازه‌گیری کلی شامل تمام سازه‌های مرتبه اول انجام گرفت. این سازه‌ها شامل سرمایه اجتماعی و سرزندگی محله هستند. نتایج اجرای مدل در نرم‌افزار اموس نشان می‌دهد اگرچه آماره کای-اسکوئر معنادار شد ($\chi^2 = 678.651, d_f = 423, P < .001$)، شاخص‌های برازش مدل بیشتر از ۰/۹

($CFI = .91, TLI = .94, NFI = .94$) هستند که نشان‌دهنده این مطلب است که داده‌ها با مدل تحلیل عاملی مفروض هماهنگی کامل دارند و مدل مفهومی قابل تأیید است. همچنین مقدار $RMSEA = .063$ کمتر از مقدار قابل قبول $0/08$ می‌باشد.

شکل ۲ تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول را نمایش می‌دهد. تمام بارهای عاملی بیشتر از $0/5$ و آماره C.R برای تمامی شاخص‌ها بیشتر از ۱۲ می‌باشد (سطح معناداری $> 0/001$)، که نشان‌دهنده این مطلب است که این شاخص‌ها مقیاس‌های قابل اعتباری برای سازه‌های تعریف‌شده است. همچنین روایی همگرا با توجه به بالا بودن بارهای عاملی (بین $0/6$ و $0/88$) مورد تأیید قرار گرفت. مقدار پایایی ترکیبی که نشان‌دهنده پایایی درونی سازه‌هاست بیشتر از مقدار پیشنهادی $0/6$ (بین $0/72$ و $0/93$) می‌باشد. میانگین واریانس تبیین شده برای هر سازه بیشتر از $0/5$ و بین $0/51$ تا $0/62$ می‌باشد. همچنین روایی واگرا نیز با این نکته مورد تأیید است که واریانس مشترک بین هر دو سازه (مجذور همبستگی بین آن‌ها) کمتر از مقدار میانگین واریانس تبیین شده برای هر سازه است.

شکل شماره ۲. تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول در حالت استاندارد

جدول شماره ۸. نتایج تحلیل عاملی مرتبه اول

عامل (گویه)	میانگین واریانس استخراج شده	پایایی ترکیبی
انسجام اجتماعی	۰/۹۲	۰/۹۹
مشارکت اجتماعی	۰/۹۱	۰/۹۷
روابط اجتماعی	۰/۹۱	۰/۹۷
اعتماد اجتماعی	۰/۸۵	۰/۹۶
حضور پذیری و تحرک	۰/۹۳	۰/۹۸
جذابیت	۰/۹۱	۰/۹۸
رضایتمندی	۰/۷۰	۰/۹۴

(در سطح $P < .001$)

نتایج تحلیل همبستگی

اساس تحلیل فرضیه‌های پژوهش بر مبنای ماتریس همبستگی بین متغیرهای پنهان است. جدول ۹ معرف ماتریس همبستگی میان متغیرهای پنهان است.

جدول شماره ۹. همبستگی بین متغیرها

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱ مشارکت اجتماعی							
۲ اعتماد اجتماعی	۰/۷۴۰						
۳ انسجام اجتماعی	۰/۷۲۷	۰/۶۲۲					
۴ روابط اجتماعی	۰/۷۳۱	۰/۶۰۵	۰/۷۱۱				
۵ حضور پذیری و تحرک	۰/۵۹۸	۰/۵۹۷	۰/۶۰۳	۰/۵۹۹			
۶ جذابیت	۰/۴۲۱	۰/۳۹۲	۰/۲۶۶	۰/۴۰۲	۰/۳۲۸		
۷ رضایتمندی	۰/۵۶۰	۰/۶۲۲	۰/۵۸۴	۰/۵۳۴	۰/۴۷۲	۰/۵۳۱	

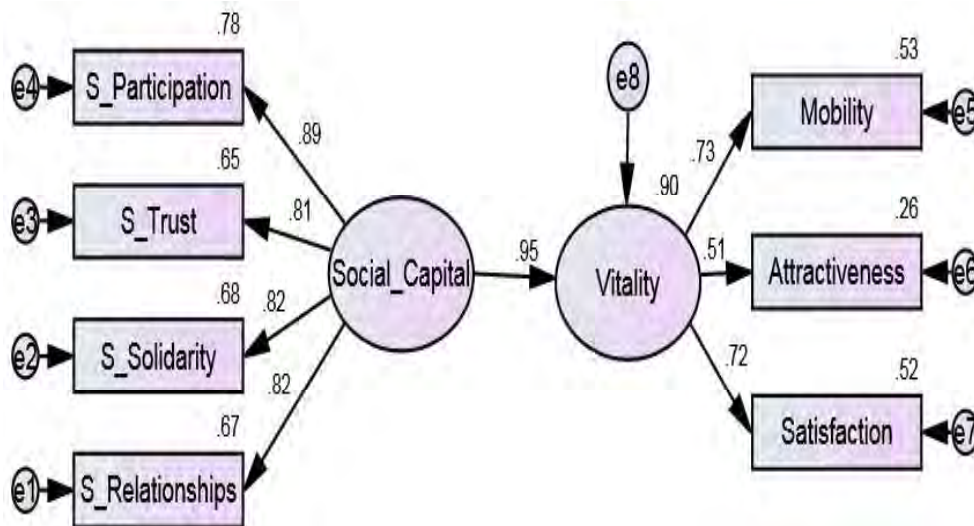
*رابطه‌ها در سطح 0.01

با توجه به یافته‌های به دست آمده از جدول ۹، تمامی متغیرهای پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معنی‌داری باهم دارند.

بررسی فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله تأثیر مثبت و معناداری دارد.

اثر سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله دارای ضریب مسیر استاندارد ۰/۹۵ است که دارای مقدار $t = 14/82$ می‌باشد. مقدار t برای این پارامتر (طبق قاعده خطای یک درصد در ناحیه رد فرض صفر برای مقادیر خارج بازه $2/58$ تا $2/58$ -هر پارامتر مدل)، بزرگتر از $2/58$ محاسبه شده است. لذا می‌توان بیان نمود که فرض صفر با ۹۹ درصد اطمینان رد می‌شود، به عبارت دیگر سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله دارای اثر معنی‌داری به لحاظ آماری است و به احتمال ۹۹٪ با افزایش سرمایه اجتماعی به میزان ۱ واحد انحراف معیار، میزان سرزندگی محله به میزان ۰/۹۵ واحد انحراف معیار افزایش می‌یابد. بنابراین فرضیه اول مورد قبول است و تأثیر مثبت و معنادار سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله در محدوده مورد مطالعه پذیرفته می‌شود (شکل ۳).

شکل شماره ۳. مدل تحقیق در حالت ضریب مسیر استاندارد

در پژوهش‌ها از انواع گوناگون آزمون‌ها برای تعیین برازندگی مدل استفاده می‌شود. معمولاً برای تأیید مدل، استفاده از ۳ تا ۵ شاخص کافی است (طباطبایی، ۱۳۸۱). در این تحقیق مقادیر $\chi^2 = 1/589$ ، $NFI = 0/94$ ، $RMSEA = 0/055$ ، d_f

مناسبی دارد و این بیانگر همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است. $CFI = 0/93$ ، $NNFI = 0/91$ به دست آمدند. بنابراین داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری برازش مناسبی دارد و این بیانگر همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است. فرضیه دوم: محله‌های مورد مطالعه از نظر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی دارای تفاوت معنادار هستند. برای بررسی تفاوت محله‌های مورد مطالعه از نظر سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن، از آزمون مقایسه میانگین دو گروه مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱۰ ارائه شده است.

جدول شماره ۱۰. آزمون بررسی تفاوت محله‌های مورد مطالعه از نظر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی

آزمون بی تفاوتی		آزمون لوین		آماره t		آماره F		نتیجه	
تفاوت	سطح معناداری	درجه آزادی	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری
۰/۲۳۲۶۲	۰/۵۰۴۶	۳۹۰	۰/۵۸۶	۰/۳۳	۴/۵۶۹	۰/۵۳۵	۰/۳۳	۰/۳۳	برابری واریانس
۰/۲۳۱۳۱	۰/۵۰۴۶	۱۹۸/۳۰۹	۰/۵۶۱	۰/۵۸۲	۰/۷۱۱	۰/۲۶۶	۰/۴۰۰	۰/۴۰۰	نابرابری واریانس
۰/۱۵۰۸۹	۰/۲۳۶۲	۳۹۰	۰/۷۹۰	۰/۲۶۶	۰/۷۱۱	۰/۲۶۶	۰/۴۰۰	۰/۴۰۰	برابری واریانس
۰/۱۴۷۹۴	۰/۲۳۶۲	۱۸۰/۹۴۵	۰/۷۸۶	۰/۲۷۲	۰/۷۱۱	۰/۲۷۲	۰/۴۰۰	۰/۴۰۰	نابرابری واریانس
۰/۲۳۳۵۶	۰/۵۴۲۸	۳۹۰	۰/۵۵۲	۰/۵۹۵	۲/۹۲۱	۰/۵۹۵	۰/۰۸۸	۰/۰۸۸	برابری واریانس
۰/۲۲۰۸۵	۰/۵۴۲۸	۲۰۲/۱۳۵	۰/۵۲۱	۰/۶۴۲	۰/۷۱۱	۰/۶۴۲	۰/۴۰۰	۰/۴۰۰	نابرابری واریانس
۰/۱۷۹۰۹	۰/۰۳۷۶	۳۹۰	۰/۹۶۸	۰/۰۴۰	۱/۲۰۵	۰/۰۴۰	۰/۲۷۲	۰/۲۷۲	برابری واریانس
۰/۱۷۶۵۲	۰/۰۳۷۶	۱۷۹/۹۹۴	۰/۹۶۷	۰/۰۴۱	۰/۷۱۱	۰/۰۴۱	۰/۲۷۲	۰/۲۷۲	نابرابری واریانس
۰/۱۷۶۸۰	۰/۱۹۳۴	۳۹۰	۰/۸۰۹	۰/۲۴۱	۱/۶۳۲	۰/۲۴۱	۰/۲۰۲	۰/۲۰۲	برابری واریانس
۰/۱۶۹۱۵	۰/۱۹۳۴	۱۹۲/۶۶۷	۰/۷۹۹	۰/۲۵۵	۰/۷۱۱	۰/۲۵۵	۰/۲۰۲	۰/۲۰۲	نابرابری واریانس

در این آزمون چنانچه آماره F آزمون لوین معنادار باشد، مبنای بررسی سطر دوم با فرض نابرابری واریانس‌ها می‌باشد. ولی اگر آماره F آزمون لوین معنادار نباشد به معنای برابر بودن واریانس‌هاست و از ضرایب سطر اول برای تحلیل استفاده می‌شود. بر این مبنای، چون آزمون لوین در همه متغیرهای مورد بررسی معنادار است از سطر دوم برای بیان تفاوت بین دو محله استفاده می‌شود. مطابق سطر دوم آماره t معنادار نمی‌باشد، بنابراین تفاوتی در مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی، اعتماد

اجتماعی، انسجام اجتماعی، روابط اجتماعی و شاخص سرمایه اجتماعی بین دو محله وجود ندارد و بر این اساس فرضیه دوم تحقیق رد می‌شود.

فرضیه سوم: محله کیان‌آباد به‌طور معناداری سرزنده‌تر از محله باغ شیخ است.

برای آزمون معنادار تفاوت سرزندگی دو محله از آزمون t مستقل استفاده شد (جدول ۱۱) که نشان می‌دهد تفاوت سرزندگی محله‌ها از نظر آماری معنادار است.

جدول شماره ۱۱. بررسی معنی‌داری اختلاف سرزندگی محله‌های مورد مطالعه

متغیر	آماره t	درجه آزادی	معناداری سطح	اختلاف میانگین	آماره t
سرزندگی محله‌های مورد مطالعه	۲/۶۱۵۰	۳۹۰	۰/۰۰۹	۰/۱۹۳۰	سطح پایین ۰/۰۴۷
					سطح بالا ۰/۳۳۸۱

با توجه به اینکه میانگین امتیاز سرزندگی محله باغ شیخ بالاتر از کیان‌آباد است بنابراین می‌توان گفت از نظر ساکنان، محله باغ شیخ به‌طور معناداری سرزنده‌تر ارزیابی شده و فرضیه سوم تحقیق نیز رد می‌شود.

نتیجه‌گیری

از آنجا که تقویت زیرساخت‌های سیستم‌های زیست‌انسانی از جمله جوامع شهری مستلزم شناخت و برنامه‌ریزی برای زیرسیستم‌های مربوطه است، محله‌های شهری به‌عنوان کوچک‌ترین واحدهای مدیریت شهری زیربنای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اقدام برای برنامه‌ریزان حوزه‌های مختلف از اهمیت قابل توجهی برخوردارند. محله بانشاط و سرزنده که سنگ بنای شهر بانشاط، پویا و پیشرو است از شرایط مختلفی اثرپذیر است که به لحاظ ماهیت اجتماعی سرزندگی شهر، مؤلفه‌های اجتماعی از جمله مهم‌ترین عوامل مؤثر بر آن هستند. سرمایه اجتماعی مفهومی است که در سال‌های اخیر در سطوح مختلفی وارد پژوهش‌های حوزه برنامه‌ریزی شهری شده است و اثرات و هم‌پیوندی این مفهوم به‌طور کلی و یا مؤلفه‌های آن بر عوامل مختلفی نظیر پایداری اجتماعی و توسعه فضاهای شهری و محل‌های و مدیریت محله مورد بررسی قرار گرفته است. لذا در این تحقیق تأثیر سرمایه اجتماعی به‌عنوان عامل اجتماعی مؤثر بر سرزندگی محله مورد بررسی قرار گرفت. مطالعه موردی در محله‌های شهر اهواز که مناسبات آن‌ها از شرایط جغرافیایی و اجتماعی ویژه‌ای تأثیرپذیر است انجام شد و علاوه بر تحلیل و مقایسه مؤلفه‌های سرزندگی و سرمایه اجتماعی در محله‌های مورد مطالعه، روابط ساختاری این مؤلفه‌ها بر اساس مدل مفهومی پژوهش بررسی شد. محله باغ شیخ یکی از محله‌های بافت قدیمی اهواز است که در کنار ویژگی فرسودگی عمومی، مجاورت با هسته مرکزی شهر و مناسبات تجاری و ترافیکی خیابان‌های اصلی ویژگی‌ها خاصی به آن بخشیده است. از سوی دیگر محله کیان‌آباد یکی از محله‌های نسبتاً نوگراست که اگرچه در ضلع غربی محله هنوز بافت کم تراکم و قدیمی غالب است اما در ضلع شرقی ویژگی‌ها بافت مدرن، مجتمع‌های بلندمرتبه و بافت تجاری نوگرا و جاذب رفت‌وآمد و تنوع تجاری زیاد غالب و شاخص است. لذا تفاوت معنادار در سرمایه اجتماعی محله‌ها و سرزنده‌تر بودن محله کیان‌آباد مفروض بود و به‌عنوان نتیجه فرضیه اصلی تحقیق تأثیر مثبت و معنادار سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله‌ها بررسی شد.

نتایج تحقیق نشان داد برخلاف فرض سوم ارزیابی ساکنان از سرزندگی محله باغ شیخ بالاتر است که عواملی نظیر امنیت محله، استفاده بیشتر در ساعات شب، دسترسی مناسب به نقاط مجاور و تأمین نیازها از طریق مرکز شهر تأثیر قابل توجهی بر این موضوع داشته است. البته باید توجه داشت ارزیابی سرزندگی در این پژوهش بر اساس عوامل عینی نبوده و ارزیابی ساکنان از مؤلفه‌های سرزندگی شامل حضور پذیری، جذابیت و رضایتمندی ملاک عمل قرار گرفته است که قطعاً متأثر از متغیرهایی نظیر ریشه‌داری و دل‌بستگی به محل سکونت نیز می‌باشد که در این تحقیق مورد بررسی

نبوده است. گرچه میانگین مؤلفه‌های سرزندگی از نظر ساکنان بالاتر از حد متوسط ارزیابی شده (و اختلاف از میانگین از نظر آماری معنادار است) اما امتیاز مؤلفه جذابیت کمتر از حد میانگین مفروض است و ضعف نمونه مورد مطالعه از نظر وجود فضاهای گردهمایی و پاتوق‌ها، امکان خیابان‌گردی، وجود بازارهای روز و سنتی و امکانات تفریح و سرگرمی در محله‌ها مشهود است.

در خصوص سرمایه اجتماعی با توجه به ویژگی‌ها و قدمت محله باغ شیخ انتظار می‌رفت که سرمایه اجتماعی قوی‌تری در این محله حاصل شود. ارزیابی نتایج نشان می‌دهد که گرچه سرمایه اجتماعی محله باغ شیخ اندکی از کیان‌آباد بیشتر است و انحراف معیار بیشتری نیز در محله کیان‌آباد وجود داشته است، اما در مورد سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن اختلاف در محله‌های مورد مطالعه معنادار نیست. مداخله و تأثیرگذاری بافت تجاری مرکز شهر (بافت پرتراکم مجاور و انتقال ترافیک عبوری آن)، جابجایی جمعیتی ناشی از فرسودگی و کندی نوسازی و نیز تبدیل شدن بخش‌های درشت‌دانه محله به انبار و محل‌های متروکه می‌تواند از دلایل کاهش سرمایه اجتماعی در این محله باشد که موجب شده است سرمایه اجتماعی آن اختلاف معناداری با محله نسبتاً نوگرای کیان‌آباد نداشته باشد. در محله باغ شیخ مشارکت و انسجام اجتماعی بالاتر بوده و اعتماد اجتماعی پایین‌ترین مؤلفه است و به‌ویژه گویه‌های اعتماد نهادی در این محله ضعیف ارزیابی شده‌اند که نشان از نارضایتی از عملکرد مدیران شهری و ناکارآمدی برنامه‌ها در این بخش از بافت فرسوده و قدیمی شهر است.

در خصوص تأثیر سرمایه اجتماعی بر سرزندگی محله‌های شهری، نتایج نشان‌دهنده تأثیر مثبت و معنادار سرمایه اجتماعی بر سرزندگی در محله‌های مورد مطالعه است. در ارزیابی مدل معادله ساختاری ترسیم‌شده در نرم‌افزار Amos Graphic، شاخص‌های برازش مدل بیشتر از ۰/۹ هستند که نشان‌دهنده این مطلب است که داده‌ها با مدل تحلیل عاملی مفروض هماهنگی کامل دارند و مدل مفهومی قابل تأیید است و سؤالات با سازه نظری همسو بوده است. یعنی طراحی مدل نظری به‌درستی صورت گرفته و سنجه‌های مناسبی برای متغیرها تعریف شده است. به این ترتیب با تقویت مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و روابط اجتماعی، محله‌های سرزنده‌تر و پویاتری خواهیم داشت. در این میان اثرگذاری مؤلفه مشارکت اجتماعی در شکل‌دهی سرمایه اجتماعی (ضریب مسیر استاندارد ۰/۸۹) بیشتر بوده و اعتماد اجتماعی (با ضریب مسیر استاندارد ۰/۸۱) اثر کمتری نسبت به سایر مؤلفه‌ها داشته است. در میان مؤلفه‌های شکل‌دهنده سرزندگی، حضور پذیری و تحرک بیشترین تأثیر را داشته است (ضریب مسیر استاندارد ۰/۷۳) و کمترین مقدار به جذابیت اختصاص داشته است.

در نتیجه در محله‌های شهری هرچه سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن قوی‌تر باشد، احتمال آنکه محله سرزنده‌تری داشته باشیم بیشتر است. این موضوع نشان از اهمیت کنش‌های اجتماعی محله در راستای تقویت حضور مردم در فضاهای عمومی است. روابط اجتماعی محله در بستر فضاهای عمومی شکل می‌گیرد. تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه و کیفیت این فضا در پژوهش‌های پیشین نیز مورد تأیید قرار گرفته بود. برای مثال رضازاده و همکاران (۱۳۹۲) در بررسی رویکرد دارایی مبنا در توسعه پایدار محلی، نقش سرمایه‌های اجتماعی را در کنار سرمایه‌های کالبدی بر توسعه پایدار محلی بررسی کرده‌اند و در آن سرزندگی، پویایی و سازگاری و تنوع را جزء اصول پایداری محلی لحاظ نموده‌اند و رابطه سرمایه‌های اجتماعی و توسعه پایدار محلی را مورد تأیید قرار داده‌اند. در نتیجه نتایج پژوهش حاضر با پژوهش مذکور مطابقت دارد. نوابخش (۱۳۹۲) نیز افزایش سطح مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری را عامل افزایش سطح اعتماد در جامعه به مدیران دانسته و آن را متأثر از طرحی و اصول شهرسازی انسان‌گرا دانسته است. وی نتیجه گرفته است این‌گونه از شهرسازی عامل افزایش سرزندگی در شهرها و افزایش اعتماد اجتماعی و روحیه همیاری ساکنان است و در نتیجه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، طراحی انسان‌گرا و افزایش سرزندگی را در هم تنیده می‌داند. لذا همسویی دست‌آورده‌ای این مقاله با نتایج پژوهش‌های پیشین در این حوزه مفهومی تأیید می‌شود.

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود جهت تقویت سرزندگی در محله‌های مورد مطالعه، سیاست‌گذاری به‌منظور تقویت مشارکت (اثرگذارترین مؤلفه شکل‌گیری سرمایه اجتماعی) و اعتماد اجتماعی (ضعیف‌ترین مؤلفه سرمایه اجتماعی در

محل‌های مورد مطالعه) از طریق سازوکارهای مرتبط با حوزه‌های مختلف مدیریت شهری و مدیریت فرهنگی-اجتماعی انجام پذیرد تا از طریق سرمایه اجتماعی، سرزندگی محل‌ها نیز تقویت گردد. همچنین بر اساس نتایج این پژوهش افزایش جذابیت به‌ویژه از طریق زیرساخت‌های تفریح و سرگرمی و فضاهای جمعی، راهکار تقویت بی‌واسطه سرزندگی در محل‌های مورد مطالعه است. لذا به‌صورت اختصاصی موارد ذیل پیشنهاد می‌گردد.

در محله باغ شیخ:

- ❖ مکان‌یابی و احداث مانک‌های محله‌ای و زمین‌های بازی در بخش‌های مسکونی
- ❖ تعبیه محل‌های اجتماع سالمندان در فضاهای عمومی و جلب آن‌ها از طریق آموزه‌های اختصاصی اجتماعی ورزشی در مساجد، حسینیه‌ها و مانک‌ها
- ❖ ترمیم آسفالت و بهسازی معابر و ساماندهی پارک حاشیه‌ای و ترافیک عبوری
- ❖ مکان‌یابی و احداث مانک‌های محل‌های در بخش‌های مسکونی
- ❖ ارائه خدمات مقیاس محله به‌منظور رفع نیازهای ساکنان بخش‌های مسکونی، انگیزه نوسازی بافت‌های فرسوده و تثبیت سکونت ساکنان قدیمی.
- ❖ تقویت بافت تاریخی از طریق مرمت، احیاء و باز زنده سازی آن

ساماندهی سیما و منظر لبه تجاری خیابان باغ شیخ به‌عنوان نماد محله

در محله کیان‌آباد:

- ❖ افزایش مانک‌های محله‌ای
- ❖ احداث سراهای محله
- ❖ تقویت نهاد محله محور به‌ویژه با استفاده از ظرفیت موجود مساجد و حسینیه‌ها
- ❖ تعبیه محل‌های اجتماع سالمندان، جوانان و نوجوانان در فضاهای عمومی و جلب آن‌ها در مساجد، حسینیه‌ها و مانک‌ها
- ❖ مکان‌یابی و راه‌اندازی بازارچه‌های نیاز روز و فروش میوه و تره‌بار و امکان‌سنجی راه‌اندازی بازار روز سیار در لبه‌های غربی و شمالی محله
- ❖ امکان‌سنجی احداث مسیر دوچرخه
- ❖ شناسایی و یکپارچه‌سازی مسیرهای پیاده‌روی.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- (۱) اسداللهی کیا، سمانه. (۱۳۸۴). طراحی شهری در شهر جدید هشتگرد با رویکرد سرزندگی و حس تعلق به مکان، *بلوار انقلاب حدفاصل میدان‌ها یادبود ساعت*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته طراحی شهری دانشگاه تهران، استاد راهنما حسین بحرینی.
- (۲) افضلیان، سحر. (۱۳۹۳). *باز زنده سازی ساختار کالبدی محلات تاریخی با رویکرد ارتقاء کیفیات فضایی و سرزندگی*، نمونه موردی جویبار/اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته طراحی شهری دانشگاه تهران، استاد راهنما دکتر فرح حبیب.
- (۳) الوانی، سید مهدی و نقوی، میرعلی. (۱۳۸۱). سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه‌ها. *فصلنامه مطالعات مدیریت*، ۳۴، ۲۶-۹.
- (۴) امان پور، سعید و مودت الیاس. (۱۳۹۵). سنجش فضایی سرمایه اجتماعی جهت توسعه پایدار اجتماعی شهرها با مدل VIKOR (مورد مطالعه: کلان‌شهر اهواز). *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۸ (۳)، ۸۵-۶۹.
- (۵) باسرخا، مهدی؛ عاقلی کهنه شهری، لطفعلی و مسائلی، ارشک. (۱۳۸۹). رتبه‌بندی شاخص کیفیت زندگی در استان‌های کشور. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۹ (۳۷)، ۱۱۲-۹۵.
- (۶) بحرینی، سید حسین؛ بلوکی، بهناز و تقابن، سوده. (۱۳۹۳). *تحلیل مبانی نظری طراحی شهری معاصر*. جلد اول: اواخر قرن ۱۹

- تا دهه هفتم قرن ۲۰ میلادی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (۷) براتی، ناصر و یزدان پناه شاه آبادی، محمدرضا. (۱۳۹۰). بررسی ارتباط مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهر، نمونه موردی: شهر جدید پردیس. *جامعه پژوهی فرهنگی*، ۲ (۱)، ۴۹-۲۵.
- (۸) پاتنام، رابرت. (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی*. ترجمه محمدتقی دل‌فروز، تهران: دفتر مطالعات سیاسی وزارت کشور.
- (۹) پاکزاد، جهان‌شاه. (۱۳۸۲). معیارهای کیفی سنجش فضای شهری. *مجله آبادی*، ۳۹، ۱۰۳-۹۴.
- (۱۰) پاکزاد، جهان‌شاه. (۱۳۸۸). *راهنمای طراحی فضاهای شهری*، تهران: وزارت مسکن و شهرسازی.
- (۱۱) پامیر، ساسی. (۱۳۹۲). *آفرینش مرکز شهری سرزنده: اصول طراحی شهری و بازآفرینی*. ترجمه مصطفی بهزادفر و امیر شکیبامنش، چاپ سوم، تهران: انتشارات علم و صنعت.
- (۱۲) جعفری مهرآبادی، مریم؛ امامی، فاطمه و سجودی، مریم. (۱۳۹۵). بررسی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی مؤثر بر رضایتمندی گردشگران، مطالعه موردی: شهر ماسوله. *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۵ (۱۸)، ۳۳-۱۹.
- (۱۳) جیکوبز، جین. (۱۳۸۶). *مرگ و زندگی در شهرهای بزرگ آمریکایی*. ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (۱۴) چپمن، دیوید. (۱۳۸۶). *آفرینش محلات و مکان‌ها در محیط انسان‌ساخت*. ترجمه منوچهر طبیبیان و شهرزاد فریادی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (۱۵) خوشفر، غلامرضا؛ بارگاهی، رضا و کرمی، شهاب. (۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی و پایداری شهری مطالعه موردی: شهر گرگان. *مطالعات شهری*، ۸، ۴۶-۳۱.
- (۱۶) رضازاده، راضیه؛ محمدی آیدغمیش، فاطمه و رفیعیان، مجتبی. (۱۳۹۲). نقش رویکرد دارایی مبنا در توسعه پایدار محلی، مطالعه موردی: محله امامزاده حسن تهران. *باغ نظر*، ۲۵ (۱۰)، ۴۸-۳۹.
- (۱۷) ستاری فرد، شهرام. (۱۳۹۴). بررسی نقش مراکز مذهبی در افزایش سرزندگی شهرهای معاصر، مطالعه موردی: محدوده امامزاده صالح تجریش، تهران. *فصلنامه مدیریت شهری*، ۱۴ (۴۰)، ۱۵۷-۱۴۱.
- (۱۸) سلیمانی مقدم، پرویز؛ قندهاری، محمد و پیری، فاطمه. (۱۳۹۷). تحلیل زیست‌پذیری و سرزندگی بافت‌های فرسوده (مطالعه موردی: محله عامری شهر اهواز). *فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۵ (۱۷)، ۱۱۴-۹۳.
- (۱۹) شیخی، ایوب؛ سهی، زهرا؛ رنجبر، مریم و اوالدی، مریم. (۱۳۹۵). تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و مدیریت شهری با نقش میانجی مشارکت شهروندان، مطالعه موردی: شهرداری کرمان. *مدیریت شهری*، ۴۳، ۴۳۳-۴۱۱.
- (۲۰) صفایی‌پور، مسعود و احمدی، زهرا. (۱۳۹۳). ارزیابی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در منطقه ۴ اهواز. *فصلنامه توسعه اجتماعی*، ۹ (۲)، ۸۴-۶۳.
- (۲۱) طباطبایی، سید محمود. (۱۳۸۱). *فرایند تدوین و اجرا و تفسیر ستاده‌های یک مدل لیزرل*، یک مثال عینی، دانشگاه تبریز، سالنامه پژوهشی، ۱، ۸۵-۱۲۵.
- (۲۲) طبیبیان، منوچهر و موسوی، میرجلال. (۱۳۹۵). بررسی نقش زیباسازی و ارتقاء کیفیت محیط بر سرزندگی شهری نمونه موردی: باغ شهر تاریخی مراغه. *آرمانشهر*، ۱۷، ۲۶۲-۲۴۹.
- (۲۳) غفاری، غلامرضا و امید، رضا. (۱۳۸۸). *کیفیت زندگی، شاخص توسعه اجتماعی*. تهران: شیرازه.
- (۲۴) کریر، راب. (۱۳۷۵). *فضای شهری*. ترجمه خسرو هاشمی نژاد، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- (۲۵) کمیسیون بهره‌وری استرالیا. (۱۳۸۷). *سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری عمومی: گزارش تحقیقی کمیسیون بهره‌وری استرالیا ۲۰۰۳*. مترجم مرتضی نصیری، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- (۲۶) گل، یان. (۱۳۸۷). *زندگی در میان ساختمان‌ها*. ترجمه شیما شصتی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- (۲۷) گل، یان. (۱۳۹۲). *شهر انسانی*. ترجمه علی غفاری و لیلا غفاری، تهران: موسسه علم معمار.
- (۲۸) گلکار، کوروش. (۱۳۸۶). مفهوم کیفیت سرزندگی در طراحی شهری. *نشریه صفا*، ۱۶ (۴۴)، ۷۵-۶۶.
- (۲۹) لینچ، کوین. (۱۳۹۲). *تئوری شکل خوب شهر*. ترجمه سید حسین بحرینی، چاپ پنجم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (۳۰) محمدی آوندی، بابک؛ رجبی، آریتا و اقبالی، ناصر. (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار محلات شهر اهواز، مطالعه موردی محلات کیانپارس و لشکرآباد. *فصلنامه جغرافیا*، ۱۵ (۶۶)، ۲۸۰-۲۶۷.

- (۳۱) مدنی پور، علی. (۱۳۸۷). *فضاهای عمومی و خصوصی شهر*. ترجمه فرشاد نوربان، جلد اول، تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- (۳۲) مدبری، آتوسا و ادهمی، قاسم. (۱۳۹۴). تبیین نقش فضاهای عمومی در ارتباط با سرمایه اجتماعی، مطالعه موردی؛ شهر آمل، *توسعه اجتماعی- فرهنگی*، ۳ (۴)، ۲۸۱-۲۵۲.
- (۳۳) مزرعاوی، عماد. (۱۳۹۲). *شناسایی و تعیین حدود محلات شهری اهواز*. طرح پژوهشی، کارفرما: شهرداری اهواز، معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی.
- (۳۴) مصطفی پور، احسان؛ حقیقتیان، منصور و محمدی، اصغر. (۱۳۹۷). تبیین جامعه‌شناختی میزان سرمایه اجتماعی محله‌های شهر تهران. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۱۰ (۳۸)، ۲۰-۷.
- (۳۵) ملکی، سعید؛ رحیم‌پور، نگار؛ عیبات، نورا و اشکوردللی، سینا. (۱۳۹۷). سنجش تأثیر سرزندگی بر امنیت در بافت‌های مختلف شهر اهواز. *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ۹ (۲)، ۲۷۲-۲۲۹.
- (۳۶) نادری، سید مجید؛ حبیب، فرح؛ فیروزآبادی، سید احمد و جهانشاهلو، لعال. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بعد اجتماعی کیفیت محیطی فضاهای شهری با سرمایه اجتماعی، مورد پژوهی: محورهای سعادت‌آباد، آیت و مدائن تهران. *مدیریت شهری*، ۴۳، ۲۲۵-۲۳۶.
- (۳۷) نوابخش، مهرداد. (۱۳۹۲). *ضرورت احیاء سرمایه اجتماعی در توسعه فضاهای شهری*. مجله *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۵ (۴)، ۱-۱۷.
- (۳۸) نوروزیان ملکی، سعید. (۱۳۹۲). *معیارهای طراحانه ارتقای سرزندگی محلات مسکونی (واحد همسایگی بانشاط و سرزنده)*. رساله دکتری رشته معماری دانشگاه علم و صنعت، استادان راهنما محسن فیضی و سید باقر حسینی.

References

- 1) Afzalian, S. (2013). Revitalization of the physical structure of historical neighborhoods with the approach of improving spatial qualities and vitality, a case study of Joibare Isfahan. Master's thesis in the field of urban design, University of Tehran, supervisor Dr. Farah Habib. [In Persian].
- 2) Alwani, S. M., & Naqvi, M. A. (2002). Social capital: concepts and theories. *Management Studies Quarterly*, 34, 9-26. [In Persian].
- 3) Amanpour, S., & Maudet E. (2015). Spatial measurement of social capital for sustainable social development of cities with VIKOR model (case study: Ahvaz metropolis). *Iranian Social Development Studies Quarterly*, 8 (3), 69-85. [In Persian].
- 4) Asadollahikia, S. (2005). Urban design in the new city of Hashtgerd with an approach of vitality and a sense of belonging to the place. Master's thesis in the field of urban design, University of Tehran, supervisor Hossein Bahraimi. [In Persian].
- 5) Australian Productivity Commission. (2008). *Social capital and its impact on public policy: Australian Productivity Commission Research Report 2003*. Translated by Morteza Nasiri, Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies. [In Persian].
- 6) Bahraimi, S. H., Blouki, B., & Taghaban, S. (2013). *Analysis of the theoretical foundations of contemporary urban design*. The first volume: the end of the 19th century to the seventh decade of the 20th century, Tehran: Tehran University Press. [In Persian].
- 7) Barati, N., & Yazdan Panah Shahabadi, M. (2011). Investigating the conceptual relationship between social capital and quality of life in the city environment, a case study: new city of Pardis. *Society for Cultural Studies*, 2 (1), 25-49. [In Persian].
- 8) Baskha, M., Aqli Kohneshahri, L., & Masalami, A. (2010). Ranking of the quality of life index in the provinces of the country. *Social Welfare Quarterly*, 9 (37), 112-95. [In Persian].
- 9) Carrier, R. (1996). *urban space*. Translated by Khosrow Hashminejad, Tehran: Jihad Academic Press. [In Persian].
- 10) Chapman, D. (2007). *Creation of neighborhoods and places in man-made environment*. Translated by Manouchehr Tabibian and Shahrazad Faryadi, Tehran: Tehran University Press. [In Persian].
- 11) Chion, M. (2013). Producing Urban Vitality: The Case of Dance in San Francisco, *Urban Geography*, 30(4), 416-439.
- 12) Ghaffari, G., & Omid, R. (2011). *Quality of life, social development index*, Tehran: Shirazeh. [In Persian].
- 13) Golkar, K. (2007). The concept of quality of life in urban design. *Safeh Quarterly*, 16 (44), 75-66. [In Persian].

- 14) Gul, I. (2008). *Life among the buildings*, translated by Shima Shasti, Tehran: Jihad University Publications. [In Persian].
 - 15) Gul, I. (2012). *Human City*. translated by Ali Ghaffari and Leila Ghaffari, Tehran: Institute of Architect Science. [In Persian].
 - 16) Jacobs, Jane. (2007). *Life and death in big American cities*. Translated by Hamidreza Parsi and Arezoo Platoni, Tehran: Tehran University Press. [In Persian].
 - 17) Jafari Mehrabadi, M., Emami, F., & Sojoudi, M. (2015). Investigating the components of social capital affecting tourists' satisfaction, case study: Masoleh city. *Journal of Tourism Planning and Development*, 5 (18), 19-33. [In Persian].
 - 18) Jalaladdini, S., & Oktay, D. (2012). 'Urban Public Spaces and Vitality: A Socio-Spatial Analysis in the Streets of Cypriot Towns', *Social and Behavioral Sciences*, 35, 664 – 674.
 - 19) Kay, A. (2005). *Social Capital, The Social Economy and Community Development*, Oxford University Press and Community, Development Journal, Advance Access.
 - 20) Khanian, M., Bolouhar, B., Gheitarany, N., & ManteghiNezhad, Sh. (2013). Studying the Causes of Vitality in Traditional Markets of Iran, Case Study: Shoemaking Order of Central Market of Hamadan. *World Applied Sciences Journal*, 22(6), 831-835.
 - 21) Khodarahmi, Z. (2014). Vitality and Place Attachment Formation within Urban Spaces in Sustainable District. *Journal of Social Issues & Humanities*, 2(7), 225-233.
 - 22) Khoshfar, G., Bargahi, R., & Karmi, Sh. (2012). Social capital and urban sustainability, a case study: Gorgan city. *Urban Studies*, 8, 46-31. [In Persian].
 - 23) Kordjazi, M., & Mirsaedy, L. (2014). A Study on Criteria of Vitality and How They Affect Urban Spaces. *International Journal of Basic Sciences & Applied Research*, 3(SP), 98-103
 - 24) London department of environment. (1994). *Vital and Viable Town Centres: meeting the challenge*, URBED, HMSO, London.
 - 25) Lotfi, S., & Solaimani, K. (2009). An assessment of Urban Quality of Life by Using Analytic Hierarchy Process Approach, Case study: Comparative Study of Quality of Life in the North of Iran. *Journal of Social Sciences*, 5(2), 123-133.
 - 26) Lynch, K. (2012). *The theory of good city form*. Translated by Seyyed Hossein Bahraini, fifth edition, Tehran: Tehran University Press. [In Persian].
 - 27) Madanipour, A. (2008). *Public and private spaces of the city*. Translated by Farshad Noorian, first volume, Tehran: Urban Planning and Processing Company. [In Persian].
 - 28) Maleki, S., Rahimpour, N., Abiyat, N., & Eshkurdelili, S. (2017). Measuring the impact of vitality on security in different contexts of Ahvaz city. *Social Security Studies Quarterly*, 9 (2), 272-229. [In Persian].
 - 29) Manzo, L. C. (2006). Finding Common Ground: The Importance of place attachment to community participation and planning. *Journal of Planning literature*, 20(4), 335-350.
 - 30) Mazraavi, E. (2012). Identifying and determining the boundaries of Ahvaz urban areas, research project, client: Ahvaz Municipality, Vice President of Planning and Human Capital Development. [In Persian].
 - 31) Moderi, A., & Adhami, Q. (2014). Explaining the role of public spaces in relation to social capital, a case study; Amol city, *socio-cultural development*, 3 (4), 281-252. [In Persian].
 - 32) Mohammadi Avendi, B., Rajabi, A., & Iqbali, N. (2016). Investigating the relationship between social capital and sustainable development of Ahvaz city neighborhoods, a case study of Kianpars and Lashkarabad neighborhoods. *Geography Quarterly*, 15 (66), 280-267. [In Persian].
 - 33) Montgomery, J. (1995). Urban Vitality and the Culture of Cities. *The Planner*, 10 (2), 101-110.
 - 34) Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design*, 3(1), 93-116.
 - 35) Mostafapour, E., Chakhtiyani, M., & Mohammadi, A. (2017). Sociological explanation of the amount of social capital in the neighborhoods of Tehran. *Sociological Studies*, 10 (38), 7-20. [In Persian].
 - 36) Naderi, S. M., Habib, F., Firozabadi, S. A., & Jahanshahlou, L. (2015). Investigating the relationship between the social dimension of the environmental quality of urban spaces and social capital, case study: Saadat Abad, Ayat and Madain areas of Tehran. *Urban Management*, 43, 236-225. [In Persian].
 - 37) Navabakhsh, M. (2012). The necessity of revitalizing social capital in the development of urban spaces. *Iranian Journal of Social Development Studies*, 5 (4), 1-17.
- Norouzian Maleki, S. (2012). Design criteria for improving the vitality of residential neighborhoods (vibrant and lively neighborhood unit). Doctoral dissertation in the field of architecture of the University of Science and Technology, supervisors Mohsen Faizi and Seyyed Baqer Hosseini. [In

- Persian].
- 38) Pakzad, J. (2003). *Qualitative criteria for measuring urban space*. Abadi Journal, 39, 103-94.
- 39) Pakzad, J. (2009). *Urban Space Design Guide*. Tehran: Ministry of Housing and Urban Development. [In Persian].
- 40) Pamir, S. (2012). *Creation of a lively urban center: principles of urban design and regeneration, translated by Mustafa Behzadfar and Amir Shakibamanesh*. third edition, Tehran: Alam and Sanat Publications. [In Persian].
- 41) Payton, M.A. (2003). Influence of Place Attachment and Social Capital on Civic Action: A Study at Sherburne National Wildlife Refuge. master's thesis of Natural Resources Science and Management Program, University of Minnesota, June 2003.
- 42) Perkins, D.D., Hughey, J., & Speer, P. W. (2002). Community psychology perspectives on social capital theory and community development practice. *Journal of the Community Development Society*, 33(1): 33-52.
- 43) Putnam, R. (2001). *Democracy and civil traditions*. Translated by Mohammad Taghi Delfaroz, Tehran: Political Studies Office of the Ministry of Interior. [In Persian].
- 44) Reza zadeh, R., Mohammadi Aidghmish, F., & Rafiyan, M. (2012). The role of asset-based approach in local sustainable development, case study: Hassan Imamzadeh neighborhood of Tehran. *Bagh Nazar*, 25 (10), 48-39. [In Persian].
- 45) Safaïpour, M., & Ahmadi, Z. (2013). Evaluation and measurement of quality of life indicators in the 4th region of Ahvaz. *Social Development Quarterly*, 9(2), 63-84. [In Persian].
- 46) Satari Fard, Sh. (2014). Investigating the role of religious centers in increasing the vitality of contemporary cities, case study: Imamzadeh Saleh area of Tajrish, Tehran. *Urban Management Quarterly*, 14(40), 157-141. [In Persian].
- 47) Sheikhi, A., Sohi, Z., Ranjbar, M., & Ovaldi, M. (2015). Clarifying the relationship between social capital and urban management with the mediating role of citizens' participation, case study: Kerman Municipality. *Urban Management*, 43, 423-411. [In Persian].
- 48) Soleimani Moghadam, P., Kandahari, M., & Piri, F. (2017). Analysis of viability and vitality of worn tissues (case study: Ameri neighborhood of Ahvaz city). *Quarterly Journal of Urban Structure and Function Studies*, 5 (17), 114-93. [In Persian].
- 49) Tabatabai, Seyyed Mahmoud. (2002). The process of compiling, implementing and interpreting the results of a Lisrel model, a concrete example, Tabriz University, *Research Yearbook*, 1, 85-125. [In Persian].
- 50) Tabibian, M., & Mousavi, M. (2015). Investigating the role of beautification and improving the quality of the environment on urban vitality, case study: Maragheh Historical City Garden. *Armanshahr*, 17, 262-249. [In Persian].
- 51) Taylor, M. (2000). Communities in the lead: Power, organizational capacity and social capital. *Urban Studies*, 37(5-6), 1019-1035.
- 52) Thomas, D. F., & Cross, J. E. (2007). Organizations as place builders. *Journal of Behavioral & Applied Management*, 9(1), 33-61.
- 53) Zaidin, N., Mohd Hussain, M.R., Tukiman, I., & Mohd Shahli, F. (2016). Place Attachment in Relation to Urban Street Vitality. *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*, 7 (1), 9-20.
- 54) Zhou, J. (2012). *Urban Vitality in Dutch and Chinese New Towns, A comparative study between Almere and Tongzhou*. PhD thesis of urban design, TU Delft, Faculty of Architecture, Urbanism department, Holland, Almere.